

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته

فارسی فتاویٰ الاقوال الصحیحۃ فی حکام النسیکۃ

الجواب بعون الوهاب بشرط صحة السؤال

و عليكم السلام ورحمة الله وبركاته!
الحمد لله، والصلوة والسلام على رسول الله، أما بعد!

حمد است آن رب العباد را که انسان را حکی اقرا و حدا نیست مجلی ساخته، و بور تصدیق الوہیت مزین کرده، و اتباع شریعت یعنی نیتنا محمد ﷺ ارشاد فرموده، چه مجال دارد پیشکش اعمام ماجد و او را بشمار آرد، اگر بجای نعمتی بهم عمر خود را در شرکتگزاری او گزارد و انشوده، این درگاهیست عظیم الشان که باب انعام مفتوح است بر کسی متگ نگردد مسلمان باشیا منافع کافر باشید یا مشکر، لیکن با این بهم تساوی مراتب گیرد مسلمان در باب انعام خود صرف درین دار فانی کرده اند، اما در اینجا پس آناییک در توجیه خدا بابت قدم نامند، و با شریک نخود دیج کسی و بر سرالات نیزنا محمد ﷺ مغلق شدند، آنها میتوانند با انعام لوگوں که خارج است از تصور، و داخل شدند در آیه کریمه:

وَمَن يُطِعُ اللَّهَ وَرَسُولَهُ هُوَ غُلَمٌ جَبْرِيلٌ تَحْرِيَ مِنْ شَجَنَّا الْأَنْفُرُ (النَّسَاءَ ١٣))

قد تعالیٰ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانُوا هُمْ جُنُبٌ لِفَزْدَوْسٍ ثُلَّا غَلِيدَنْ فَهَا لَآيَةٌ يَوْمَ حِلْلَا (الْكَهْفُ، ۱۰۸، ۱۰۹)

واما آئنکه بخواهیم که برآورده باشیم، باید این را در میان اینها ترجیح دهیم: اگر قدرتی که در اینجا مذکور شده است، میتواند این را در میان اینها ترجیح دهد.

إِنَّمَا مَنْ يُشَرِّكُ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَمَ اللَّهَ عَلَيْهِ الْجَنَاحَ وَنَاهَىٰهُ النَّاسُ (الْأَيَّدِيَةٌ : ٢)

وقوله تعالى :

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرِكَ سَوْيَغْفِرَةٍ بِأَدْوَنٍ ذَلِكَ لَعْنَ إِثْمَاءٍ وَمَن يُشْرِكَ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا عَظِيمًا (النَّاسَاءُ: ١١٦)

وچون رحمت خدا عز و بُل بر عباود خود چنان شامل حال بوده است که اگر به میزدگر حیات زده شود صحیح است، بخواست که عباد خود را راهی می‌نمایم، هنار این عذاب ربانی یا بندیش در بر قوم رسول فرستاده از ایشان بدایت یابند، و عبادت خدا را کنند، و دیگران را باه و همسر نکنند. و آخرین آن رسالت محمد امیر ائمّه رحمت خداها زل باد بروح اقدس شان که بوسیله حضرت ایشان کلام پردازی را معلوم ساختم، در صحیح احکام خدا تعالی ایمان آوردم، و کفر را از اسلام و شرک را از توحید و بُل بر عباود است و حرام را از ملال تحریم کردم، آنجل مجده امن جیب خود را بر تبره عظیم بوخت که بسیار از اینها علیهم اسلام عطانه کرده:

ذلک فضل اللہ یعنی من شاء والتدو لافضل لعظیم (الحمد: ۲۱)

بامسلمان راغمت فتحی و فتح عظیم است که شنای حباب اشان، او قاتل گزاریم، ولصلوته سلام مراثان، مسرورت یافیم، همچنان، وح رسمه داریم، خود آن، بالک الملک رجب غدو تخفیف سلام و صلوٰۃ اذال، مغافله:

الله أنت وملائكتك يصطفون على كلّيتك تحيط بهم النعماء، أنتهم أصلحٌ عبادٌ، وَ سَلِّمُوا شَلِّيمًا (الآحزاب: ٥٦)

وازارفع درجات حضرت مالک^{رض} امن است که چون بوز محشر آن شباشاه عباد خود را مجتمع خواهد کرد آنها بحث صیحت حشر پریشان و غنمایک شده باهم خواهند گشت که اگر سفارش خود نزد پروردگار کسی از خبرگران کنام تحقیق آرام و راحت یا مم، پس بیانید نزد آدم علیه السلام و گویند که شما آدم علیه السلام پدر غلامین هستید باید اگر داد است شمارا خدا از دست قدرت خود و میده است بتو رو خود و حکم کرد ملائک را پس سجده کردند آنها برآئی تو شناخت ماهر بکنید نزد رب خود تراحت دهد ماراز تکلیف این مکان پس گوید آدم علیه السلام کم من لایق این مقام نیستم پس آدم علیه السلام یاد خواهد کرد خطاطی خود را اوجیا کندا از رب خود بحث آن خطاط و گوید که بروید شما نزد نوع علیه السلام که آن اول رسول خدا است پس بیانید نزد نوع علیه السلام برآئے شفاخت خود پس بخوبی خواهند گفت آن خطاط خود را از خدا شرم کند و گوید که بروید نزد ایام علیه السلام که او شان را خاراً تعلیم خلیل خود کرد پس بیانید نزد ایام علیه السلام پس بخوبی ایام علیه السلام من الملت این مقام نیستم و یاد کنند خطاط خود را از خدا شرم کند و گوید که بروید نزد موئی علیه السلام که ایشان خداست تعالی کلام کرده است و عطا کرد آن را توریت پس بیانید نزد موئی علیه السلام پس بخوبی موئی علیه السلام من لایق این مقام نیستم و یاد کنند خطاط خود را از خدا شرم کند و گوید که بروید نزد عیسی علیه السلام روح الشد که از کلام خدا پسیده اشده است پس بیانید نزد عیسی علیه السلام پس بخوبی عیسی علیه السلام من لایق این مقام نیستم بروید نزد محمد^{صلی الله علیه و آله و سلم} که بنده خاص خدا است و تحقیق بسیه است حق تعالی خطاط او برچ که قبل و بعد از وحدار شده پس بر زند آنها نزد محمد^{صلی الله علیه و آله و سلم} اجازت سفارش از خدا طلب فرمایند ازباری تعالی اجازت آن شود پس چون جناب رسول اللہ^{صلی اللہ علیہ و آله و سلم} حق تعالی را مثالیه فرمایند بسجده روند باز حکم او حق تعالی شود که یا محمد سر خود از سجده برانگیری برچ خواهی عرض کن قول خوابدند پس بر انگیزو رسول اللہ^{صلی اللہ علیہ و آله و سلم} سر خود از مجده و تعریف رب خود کنند چنان که خدا خوب باز سفارش مفترض کند از رب خود پس خدا آئے تعالی همچنی عرض را از دوزخ بر آزاد و در بهشت داخل کنند باز رسول اللہ^{صلی اللہ علیہ و آله و سلم} طور سجده روند و حاجت خواهند از تعالی مک شود که سر خود را از سجده رسخ برانگیرد و شوارب رسول اللہ^{صلی اللہ علیہ و آله و سلم} از سجده رسخ برانگیرد باز سفارش مفترض بمان

کند خدا نے تعالیٰ جماعتی را منشید و رسول اللہ ﷺ آنہار ازو وزخ برآوردو دربشت داخل کنند باز رسول اللہ ﷺ فرمایا اے رب آنون دردوزخ کے ہم باقی ناندہ مکر آنہا کہ ایمان ندارند و بخدا شریک ساختند۔

واما آنکہ اول درجت دخل خوازمت محمد ﷺ ابو بکر صدیق اور ارضی شود خدا نے تعالیٰ ازايشان عطا کر دباری تعالیٰ رتبہ عظیم کہ رسول اللہ ﷺ بکثیر بعثت چین فرمودہ : "لَوْكِنْتْ مَتْخَذًا غَلِيلًا غَيْرَ ربِّ الْأَنْجَنَاتِ لَا تَحْذَنْتَ أَيَّاً بِكَرْ خَلِيلًا" "متقن علیہ"

((آنست صاحبی فی الفاروصاجی علی الحوض)) رواہ الترمذی

((الأشفی لقوم فی حُمَّامِ أَبُو بکرَ آن بِحُمَّمِ غَمِیرَه)) رواہ الترمذی

واز کرم درجات ایشان امن است که گردانید خدا نے تعالیٰ ایشان را خلیفہ اول جیب خود حضرت عمر رضی اللہ عنہ درشان ایشان فرمودہ : "أَبُوكَرْ سَيِّدُنَا وَخَيْرُنَا وَأَجَنَّابِنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ" رواہ الترمذی عن عمر رضی اللہ عنہ۔

واما خلیفہ ثانی عمر ارضی شود خدا ازايشان کہ گردانیده است خدا نے تعالیٰ حق را بر زبان عمر رضی اللہ عنہ، جیب وی ﷺ مکثت فرمودہ :

((إنَّ اللَّهَ جَعَلَ الْحَقَّ عَلَى سَانِ عَرْوَقِهِ)) رواہ الترمذی

((إنَّ اللَّهَ وَضَعَ الْحَقَّ عَلَى سَانِ عَرْيَقُولِهِ)) رواہ آبوداؤد

"سمعت رسول اللہ ﷺ يقول : ما طمعت الشس علی رجل خیر من عمر" رواہ الترمذی عن جابر۔

واما خلیفہ ثالث عثمان اند رضی اللہ عنہا قال عظمت و وقرشان ثابت می شود خدیث رسول اللہ ﷺ :

"عن عائشة رضي اللہ عنہا قال : كان رسول اللہ ﷺ مضطجع فی بيته ، كاشف عن فجهی او ساقیه ، فاستاذن أبو بکر فاذن له ، وهو على تلک الحال ، فتحت ، ثم استاذن عثمان ، فجلس رسول اللہ و سوی شیا به ، فدخل فتحت ، فلما حرج ، قالت عائشة : دخل أبو بکر فلم تفتح له ولم تباiale ، ثم دخل عمر فلم تفتح له ولم تباiale ، ثم دخل عثمان فبست و سویت شیا به ؛ فقال : ألا تجي من رجل تسمی منه الملائكة" رواہ مسلم

"قال رسول اللہ ﷺ : إن عثمان رجل حسني ، واني خشيت إن آذنت له على تلك الحال أن لا يتبعني لي حاجته" رواہ مسلم

"وعن أبي موسى الأشعري قال : كانت مع النبي ﷺ في حاطن من يحيطان بالمدينة فباء ، رجل فاستفتح ، فقال النبي ﷺ : فتح له ، وبشره بآية ، ففتحت له ، فإذا ألم به فبشرته بما قال رسول اللہ ﷺ ، فهدى الله ، ثم جاء رجل فاستفتح ، فقال النبي ﷺ : فتح له وبشره بآية ، ففتحت له فإذا عمر ، فبشرته بما قال النبي ﷺ فهدى الله ، ثم استفتح رجل ، فقال له : فتح له ، وبشره بآية على يد عصبيه ، فإذا عثمان فبشرته بما قال النبي ﷺ فهدى الله ، ثم قال : الله المستعان" متقن علیہ

واما خلیفہ رابع علی اند رضی شود خدا تعالیٰ ازايشان ، بشارت داد آن را رسول اللہ ﷺ برائے جنت ، کتب احادیث از فضائل ایشان مالا مال است ، جیب وی ﷺ در حق و سے فرمودہ :

((من سب علیها فھد سبئی)) رواہ احمد

"قال علی رضی اللہ عنہ : والذی فلتَ الْجَبَیْرَ وَبَرَ النَّسَیْرَ آنَهُ لَهُ الْأَمْرُ بِمَا شَاءَ اللَّهُ بِهِ الْأَمْرُ ، وَلَا يَخْفَى إِلَّا مَا فَتَحَ اللَّهُ فِي الْشَّوَّهَةِ" .

و خدار حست نازل فرماید بر باقی از عشہ ببشرہ و ساری اصحاب وآل نبی ﷺ کہ ستوں سبقت شریعت رسول مخصوص ﷺ بودند ، وجان و مال خود را بر راه خدا بشار کر دند ، رضوان اللہ علیہم اجمعین ، و بر جمیع اند دین کی از سی و کوشش حضرات ایشان دین تغییر مالی ﷺ صورت رونق گرفت ، رحمۃ اللہ علیہم اجمعین۔

اما بعد ، می گوید فقیر حقیر محسنا الحنی بنی الطیب الدعوی بشسی الحجت علیہ ذنو برب الغنی عظیم آبادی کہ از منہ سایدہ کہ مشودہ باخیر بود انتراض یافت ، و عملائے حتی کہ وارث انبیاء علیہم الصلوٰۃ بودند بر حست حق پورستند۔ آنون زمانہ آن رسید کہ در آن فتن و فنور بکثرت شایع یافہ ، اکثر در شرک مبتلاند ، و کثیر در بدعا و محربات ، و ہمیں شرک و بدعا رات عبادت می شارند ، و ہمیں نجات می دانتند۔ و این موقوف صرف بر جملانست بلکہ "محضی غیر انسان کہ خود را بزرگ علم ارادت می دانتند" ہمیں را مسلک خود اختیار کر دند کے فن بغیر اللہ احوال می دارو ، کے باشناں مخل تنزیہ داری رفته ، و توئی جواز تخلیق موي ریش داده ، و کسی سماع و مرا امیر و مجلس مولد النبی ﷺ را از عمله اذکار شمرده ، و حاجت روایی را کار بزرگان دانتی ، و کسی با عراس بزرگان کہ مشتعل بر شرک و بدعا و محربات است مشغول شده ، و کے تقییدیکے از ایہ را بر خود لازم و واجب گردانیده ، و اگر حدیث صحیح غیر مسوخ خلاف مذہب امام خود باید بر حدیث رسول مخصوص ﷺ عمل نکند ، و حدیث راز کلام امام خود رکن ، و یا تاویل کر ده بذہب امام کو دارو ، علی بدالقیاس بسیار است۔ از شرک و بدعا و محربات کہ عوام انس خصوصیان و اکثر علمائے زمانہ مبتلا ہستند۔ و عجب است امن علمائے حق شناس و صوفیان لامذہب کہ خود را زمرة علما و صالح شرہدہ اند ، و مسلک خود خلاف کتاب اند و سنت رسول اللہ گردانیده اند ، ایشان مصدق آپ کریم ہستند :

وَمَنْ يَنْهَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا (الاحزاب : ۳۶)

و این نہ اند کہ کدام کس از امت فضل امن امردار کہ در جریح غافل قول تغییر داشتہ باشد۔

حق تعالیٰ می فرمایہ :

سَيِّئَ الَّذِينَ امْنَأُوا لَرَبِّهِمْ فَوْقَ صَوْتِ اللَّهِ وَلَا تَجْهَرْ وَلَا يَأْتُوكُلْ كَجْزَرْ لَعْنَتُكُمْ لَبَعْضِهِمْ أَنْ تَجْهَلْ أَعْنَاهُمْ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَتَغَرَّبُونَ (الجیرات : ۲)

پس چون از رفع صوت بر صوت نبی ﷺ منع فرمودہ چہ مجال است آنہار کہ قول نبی ﷺ ارجو جوچ و قول امت را مرتع گردانند۔ لفظ کان کلم فی الرُّزُلِ الْمُبَوْخَتِ (الاحزاب : ۲۱) را بمنزل قصص و حکایات شمارند ، چنانچہ چند روز است کہ بہا بدھ نبڑی رسیدہ است کہ بعض ابنا نے دبر عقیقه مولود را کہ می از سن سید المرسلین و معمول بہا عملائے مجہد مان است مکروہ می دارتند ، و بیان ایں اب بطم کشایند ، و گویند کہ عقیقه مولود و قرون سابقہ معمول بہا

نبوه، علمائے اہل سنت کے قائل بعدم وجوب تکلیف مجبتہ مصین ہستہ اختراع کرہے اند، پس عجب بدم ازین بعض کے چکونہ ازین انکاردار، با آنکہ ازاحدیث صحیح غیر فسوخہ ثابت است، وقوال ائمہ اربعہ رحمہم اللہ درین باب منقول است کثیر۔ واگر فرضًا اقوال ائمہ مجبتہ میں درکراہیت عمل عقیقہ بودی، وازاحدیث رسول مخصوص شیعیتہ استحباب آن ثابت می شد، تاہم برامت واجب است کہ بر حدیث رسول شیعیتہ عمل کند، وقول امام رازی ک کند، کہ ہمیں وصیت ائمہ اربعہ رضوان اللہ علیہم اجمعین لودہ است۔

شیع عبد الوہاب شعرانی در میزان کبریٰ گفتہ:

”قد اتفقم قول الائمة کفم : إذا صاح الحديث فخوبه جداً، وليس لأحد مع قياس ولا حجۃ إلا طاعة اللہ ورسوله با تسلیم له ”انتہی۔

وعلماء محمد مصین رحمہم اللہ در دراسات المیب گفتہ:

”کان الیام أبو حینیفر رحمہم اللہ تعالیٰ یقول : حرام علی من لم یعلم ولعلی آن یغتی بکلامی، وخذ الکلام من آبی حینیفر رحمہم اللہ تعالیٰ إذا أفتی يقول : حذار اي آبی حینیفر، وهو حسن ما قد رنا عليه، فعن جاء، باحسن منه فخواولی بالصواب ”انتہی۔

وژی بن علی حسین بن محبی البخاری الرسم وستی در روضۃ العلماء از شیع بہان الدین مرغینانی تاقل شدہ۔ چنانکہ علامہ محمد مصین در دراست فرمودہ:

”وقول صاحب الحدایۃ فی روایۃ العلماء التیہ وستیۃ فی فضل الصحابة رضی اللہ عنہما : سلیمان أبو حینیفر رحمہم اللہ تعالیٰ إذا افتی قولوا وکتاب اللہ میخافہ؟ قال : اترکو قولی بحسب کتاب اللہ میخافہ؟ قال : إذا كان خبر الرسول مخالفہ۔ قال : اترکو قولی بخبر رسول اللہ شیعیتہ، فتمیل إذا كان قول الصحابة مخالفہ؟ قال : اترکو قولی بقول الصحابة رضی اللہ عنہما۔

وفی الامتناع : ”روی المحققی فی السنن عند الکلام علی القراءة بسندہ : قال الشافعی رحمہم اللہ : إذا افتی قولوا وکان عن النبي شیعیتہ خلاف قولی فما یصح من حدیث رسول اللہ شیعیتہ اولی ، فلَا تکندو فی۔

ونقل امام الحرمین فی النحوی عن الشافعی عین الشافعی رحمہم اللہ : إذا صاح خبر مخالفت مدحی فاتبعوه، واعلموا أنه مدحی، وقد صح فی منصوصاته أنه قال : إذا بلغتم عنی حدیث، وصح عندكم خبر على مخالفته فاعلموا أن مدحی موجب الخبر۔

روی الحطیب باسنادہ آن الدارکی من الشافعیہ کان یستخفی وربما یغتی بغیر مذهب الشافعی وآبی حینیفر، فیقال له : حذامخالفت قولیما، فیقول : ویکم حدث فلان عن فلان عن النبي شیعیتہ کہدا، فالأخذ بالخلاف اولی من الأخذ بالقول ایضاً اذ اخلاقاہ نکذافی در دراست المیب۔

وعلماء ابن عابدین در دراصلحتار حاشیہ در المختار گفتہ:

”نقد العلامۃ بیری فی اول شرح علی الاشباء عن شرح الحدایۃ ابن الشیعی، ونصہ : إذا صاح الحديث وکان علی خلاف الذهب عمل بالحدث، ویکون ذکر مذهبہ، ولا سخرج مقلده عن کونه حنفیاً باعمل به، فقد صح عنه انه قال : إذا صاح الحدیث فخوبه جی، حکی ذکر ابن عبد البر عن آبی حینیفر وغیرہ من الائمه، ونقدم آیضاً ایام الشمرانی عن الائمه الاربیع ”انتہی۔

وریس المحدثین شیخ ولی اللہ الدبلوی در حجۃ اللہ بالغ فرمودہ

”فی البوایت وابو احمد روسی عین آبی حینیفر رضی اللہ عنہما اسہ : کان یقول : حرام لمن لم یعرف ولعلی آن یغتی بکلامی، وکان رضی اللہ عنہ إذا افتی يقول : حذار اي الشعان بن ثابت، یعنی نفسه، وهو حسن ما قد رنا عليه، فعن جاء، باحسن منه فخواولی بالصواب، وکان الیام ماکر رضی اللہ عنہ یقول : ما من أحد إلا وحوماً توڑ من کلامه ومردو دعییه الارسول اللہ شیعیتہ : وروی الشافعی والمحققی عن ایشانکم رضی اللہ عنہ کان یقول : إذا صاح الحديث فخوبه جی، وفي روایة : إذا رأیتم کلام مخالفت الحدیث فاعملوا بالحدث، واضربوا بكلامی المخاطب، وقال بیل المغری : إذا رأیتم لا تکندی فی کل ما آقیل، وانظر فی ذکر لشک، فإنه دین، وکان رضی اللہ عنہ یقول : لا جھی قول أحد دون رسول اللہ شیعیتہ وان کشروا، ولای فیا شیء، وما تم الاطاعتہ اللہ ورسوله با تسلیم، وکان الیام احمد یقول : ليس لأحد من رسول اللہ شیعیتہ وان الأحكام من حدیث آخذوا من الكتاب والسمیع ”انتہی

پس ازین روایات ظاہر شدہ اگر قول امام خلاف کلام نبی شیعیتہ باشد بر حدیث رسول عمل ناید و آن رامہ بہ رحمہم اللہ فرمودہ اند کہ چون حدیث ثابت شود بمان است مذہب ما، مگر عجب است از بعض مقلدین کہ درین قول امام تکلیف امام خود مخنی کنند، وبر قول ساینت عمل دراند، اگرچہ خلاف احادیث صحیح باشد۔

پس می گوییم کہ عمل عقیقہ نزد امام ابو حینیفر رحمہم اللہ مستحب است بتقول صحیح، واگر فرضًا استحباب آن از قول امام ثابت نبی شدتباهم مضر مطلب نبود، چرا استحباب امن عمل ازاحدیث صحیح ثابت است، وچون ازاحدیث ثابت شد ہمیں شدید مذہب امام رحمہم اللہ بتقول وی :

”إذا صاح الحديث فخوبه جی“

پس خواستم کہ چیزی درین مسئلہ تحریر نایم، وازاحدیث سروایام شیعیتہ وقوال مجتبی میں تمام مدل و ممبر ہن کنم بیانع از باطل اتیازیابد۔ اگر انکوں ہم بعد از وضوح دلائل قی واقول نبی شیعیتہ ازین سریچہ، واصل است زیر اسن آیہ کریمہ :

وَمَنْ يُنَافِقُ إِلَّا قُولُهُ مَنْ يَنْهَا نَهْيَهُ لَمَنْ يَنْهَا نَهْيَهُ وَمَنْ يَنْهَا نَهْيَهُ لَمَنْ يَنْهَا نَهْيَهُ وَمَنْ يَنْهَا نَهْيَهُ لَمَنْ يَنْهَا نَهْيَهُ (الناء: ۱۱۵)

وامین رسالہ رابلاقوال صحیح فی احکام النکیم موسوم ساختم۔ وما توافقی إلا بالله علیه اتوکل وبہ الاعتصام۔

بدن اسدک اللہ تعالیٰ کہ عقیقہ بفتح عین مملہ درلغت موبای راس ولدرک وقت ولادت باشد گویند و در شرع جانوری را گویند کہ فتح کرده شود وقت استردان موبای سروله، و چون مذبح عاق کرده می شود و قطع کرده می شود، یعنی جست اور عقیقہ می گویند۔

چنانکہ علام احمد بن محمد خطیب قطلانی شافعی در ارشاد الساری شرح صحیح بخاری فرموده:

”الْعَقِيقَةُ بِفَتحِ الْعَيْنِ الْمُمْلَأِ، وَهِيَ لِغَةُ الشِّعْرِ الَّذِي عَلَى رَأْسِ الْوَلَدِ صَنِعَ وَلَدَتْهُ، وَشَرِعًا: مَا يَنْزَعُ عَنْهُ عَلَنْ شَمْرَهُ، إِذَا نَذَرْ بِعْثَتْ أَيْ يَشْتَهِ وَيَقْطَعُ، وَإِذَا شَرَعْ مُلْقَعْ“ انتہی۔

وعلام محمد بن عبد الباقی زرقانی مالکی در شرح موطا امام مالک نوشتہ:

”الْعَقِيقَةُ بِفَتحِ الْعَيْنِ الْمُمْلَأِ، وَأَصْلَامُكَابِلَ الْأَصْمَعِيِّ وَغَيْرِهِ الشِّعْرُ الَّذِي يَحْوَنُ عَلَى رَأْسِ الْصَّبِيِّ صَبِيًّا لَوْلَدَ، وَسَيْسَيَتِ الْإِثَاثَةِ الَّتِي تَبَرَّزُ عَنْهُ عَقِيقَتِ الْأَنْتَهَى“ تخلیق عنده ذلک الشعر عند الذئع انتہی۔

وامن رانیکہ وذیجہ ہم گویند۔ چون این ہمہ داشتی پس بشنو کہ عرب در جایلیت نیکہ می کردند از جانب ولد خود، وامن امر را برخواه لازم گردانیدہ بودند، و چون درین مصلحتہا بودم باقی داشت آن را رسول خدا شیخ اللہ علیہ السلام کردن، عمل کرد برآن، و ارشاد فرمودے ای عمل آن۔ و صحابہ کرام رضوان اللہ علیہم الحمد در زمانہ رسول اللہ علیہ السلام کردن، و ہمچنین تابعین ای تابعین ای تابعین۔ چنانچہ احادیث درین باب بسیار وارد شده، روایت کرد و این را مام محمد بن اسحیل بخاری در صحیح خود، و امام ابو عیسی ترمذی در جامع خود، والباداوی و دارمی و نسائی در سنن خود، و امام مالک در موطا خود، و ہمچنین بسیاری از محمد بن عظیم در کتاب خود احادیث این باب روایت کرده اند۔

”عن سلمان بن عامر الصنی قال : سمعت رسول اللہ علیہ السلام یقول : من الغلام عقیقیتی ، فاحریقا عنده دعا ، و امیطوا عنده الذاذی .“ رواه البخاری و ابو داود والترمذی والدارمی والناسی۔

یعنی گفت سلمان شنیدم آنحضرت میلکیتہ را کہ می گفت باولادت کوک عقیقہ است۔ پس بریزید از جانب کوک خون را، و دور کنید ازوی اذی را بدور کردن موی، و پاک گردانیدن از جر کہ آلوه است با آن نزد ولادت۔ کذافی آشنا لله علیہ السلام کجھ بحاجت۔

”عن حییب بن الشہید قال : امری ابی سیرین آن اسال احسن ممن سمع حدیث العقیقیت ، فاما نتی ، فقال : من سمرة بن جندب“ رواه البخاری والناسی۔

یعنی گفت حییب بن شہید کہ حکم کردم ابی سیرین کہ سوال کنم از حسن کہ حدیث عقیقیت از کہ روایت دارند، پس پر سیدم حسن را از حدیث عقیقہ، پس گفت کہ از سمرة بن جندب شنیده ام۔

”مالک عن عباد بن عبد اللہ بن عمر لم یکن یسأله أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ عَقِيقَتِهِ إِلَّا أَعْطَاهُ إِلَيْهَا، وَكَانَ يَعْنِي عَنْ وَلَدِهِ بِشَاهَةِ عَنِ الْذِكْرِ وَالْإِنْتَاثِ“ رواه مالک فی الموطا۔

یعنی گفت باflux نبود عبد اللہ بن عمر که سوال کند او را کسی از اهل او برای عقیقہ ولد مکرانی که عطا کرد او را جانور برای عقیقہ، ولو عبد اللہ بن عمر که عقیقہ می کرد از ولد مذکور و مونث بیک یک شاهة۔

”مالک عن هشام بن عروة آن آباء عروة بن الزبیر رضی اللہ عنہ کان یعنی عن نبیه الذکر و الانتاث بشاهة“

یعنی بودا بن زیر کہ عقیقہ می کرد از جانب ولد مذکور و مونث بیک یک شاهة۔

”عن سرقة قال رسول اللہ علیہ السلام : الغلام مر تھن بعثیتہ، یتنزع عنہ لوم السالح، ولسمی، ویکلن رأسه“ رواه الترمذی والدارمی وابوداود۔

یعنی کوک گرواست بعثیتہ فتح کرده شود از جانب غلام روز بعثیتہ و نام نہاد می شود و سرمه می شود مونث بیک یک شاهة۔

امام احمد رحمہ اللہ می گوید کہ معنی آنست کہ فرزند محبوس و ممنوع است از شفاعت کردن در حق والدین تا عقیقیت اور اندہند، و بعضی می گویند کہ فرزند محبوس و ممنوع است از خیرات و سلامت از آفات و زیادت نشوونہا عقیقہ اور انا نہیں۔ وامن در حقیقت راجح باخذ والدین می شود کہ ترک عقیقیت کرد، و بعضی می گویند مر ہون است باذی پلیدی زیر کہ در حدیث آمده است:

”فَامْطِعْوْا عَنْهُ الْذَّذِي“

واعتماد بر قول آن امام اجل است و ظاہر آنست کہ وی شنیده است از سلف کہ معنی این است۔

کذافی آشنا لله علیہ السلام شرح الشنوة لشیخ عبدالحق طلوي مختصر۔ ”عن لوسفت بن ماحک انهم دخوا علی حضنه بت عبد الرحمن فلما وحى عن العقیقیت فاخبر تم أن عائشة اخبرها أن رسول اللہ علیہ السلام أمر حم عن الغلام شهستان مکافتان، وعن الجاریۃ شاهة“ رواه الترمذی۔

یعنی روایت است از لوسفت بن ماحک گفت که مردان رفتهند نزد حضرت حضبه بت عبد الرحمن پس گفت حضبه که نبهر داد مراعانہ تحقیق رسول اللہ علیہ السلام امر فرمود که از جانب ولد مذکور و شاهة که مساوی باشد در سن، یعنی ہر دو کم از سال دوم نباشد، و از جانب ولد مونث بیک یک شاهة۔

”عن سباع بن ثابت آن محمد بن ثابت بن سباع اخبارہ آن آم کر زا خبرتہ آنها سلت رسول اللہ علیہ السلام عن العقیقیت ، فقال : من الغلام شهستان، وعن الجاریۃ شاهة“ رواه الترمذی، وقال : حدیث صحیح۔

یعنی تحقیق ام کر زوال کر در رسول اللہ علیہ السلام از عقیقیت پس فرمود از ترتیک شاهة خواه آن شاهانہ باشیدیا مادہ یعنی از عقیقیت پسر دوشاهة است و از دختر یک شاهة زیان ندارد شمار که نباشد آن شاهانہ باشیدیا مادہ ای چنان کنید که از پسر زیاده از دختر مادہ۔ کذافی ترمذی ای اللہ حلوي۔

”عن آم کر زقالت قال رسول اللہ علیہ السلام : من الغلام شهستان مثلان، وعن الجاریۃ شاهة“ رواه ابو داود والدارمی والناسی الافی روایت : ”مکافتان مثلان“

ترجمه اش بالا گذاشت.

”عن آم کر ز رضی الله عن مخالفات: آیت‌الله مُحَمَّد شَفِیْعَةَ اسَّالَهُ عَنْ حُجُومِ الْمُحْدِيِّ فَسَمِّعَهُ يَقُولُ: عَنْ الْغَلَامِ شَهَادَةً، وَعَنْ ابْجَارِيَّةَ شَاهَةً، لَا يَضْرُكُمْ ذَكْرِيَاكُمْ أَنْ أَوْبَاهَا“ رواه النسائي.

”عن ابن أبي طالب قال: عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْجَنِّ بِشَاهَةٍ، وَقَالَ: يَا فَاطِمَةُ! طَقِّي رَأْسَهُ، وَتَصْدِقِي بِزَنْبُرِ شَهَرِهِ فَضَّلَّهُ، فَوَزَّتِهِ كَانَ وَزَنَهُ دَرْحَمًا أَوْ بَعْضَ دَرْحَمٍ“ رواه الترمذی، وقال: هذا حديث غريب، وإنما ورد ليس بمتصل.

”عن ابن عباس رضی الله عنهم آن رسول اللہ مُحَمَّد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْجَنِّ وَالْجَنِّيْنَ كَبَشَا كَبَشَا“ رواه أبو داود.

”عن عبد الله بن بريدة عن أبيه عن رسول الله مُحَمَّد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْجَنِّ وَالْجَنِّيْنَ“ رواه النسائي.

”عن عبد الله بن بريدة فقال: سمعت أبي بريدة يقول: كانوا في الجاهلية إذا ولد لمن غلام ذبح شاة، ونخل رأسه ونخلطه بزعفران“ رواه أبو داود.

واما حادیث که در ان لفظ: ”لا احباب العقوق“ وارد است پس مراد ازان توپین نیکه یعنی عقیقه نیست، پسند و جوه: اول این که از عقیقه من نفر مود، بلکه مکروه و دانست رسول اللہ مُحَمَّد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسماً را بجست آن که اسم مشتق است از افظع، و متنبیه می شود بحقوق والدین، واجب دانست تغیر کردن اسماً آن را به ”ذیجه“ و ”نیکه“ چنانکه عادت جاری است که اسماً پیش را با اسم فتح تغیری دیند.

چنانچه علام محمد طاہر فقیه در کتاب مجعع بخاری الانوار فرموده:

”حدیث ”لا احباب العقوق“ یلس فیه توحین لامر العقیقه، وإنما کره الاسم، وأحباب الاسم السکینه والذیجی، كما اعتاده في تغیر الاسم الفتح“ انتهى.

وعلام زرقانی در شرح موطن اغثثه:

”وكأنه کره الاسم المعنى الذي هو ذبح واحدة تجزئي ضخمة، لنصه عليه في عدة آحادیث“ انتهى.

دوم آنکه احتمال دارکه استغفار کرد عقوق را برای والدین، وگردانید انکار ایشان را از عقیقه، با وجود داشتن قدرت برین عقوق یعنی در اصل عقوق برای ولد است که ولد بجست نافرمانی و ترک احسان والدین عاق می شود، لیکن سچن بجا ای عقوق ولد عقوق والد فرموده و الد از جهت نکردن ذیجه برای ولد خود عاق می شود. درین صورت معنی حدیث ”لا احباب العقوق“ این شد که نکردن ذیجه برای ولد خود عاق می کند والد را، و من عاق را دوست نمی دارم.

چنانکه علام محمد طاہر فقیه در مجعع بخاری الانوار فرموده:

”وتحمل آن استغفار العقوق للوالد، وجعل إباهه عن العقیقه مع قدرته عقوقا“ انتهى.

وشیخ سلام اللہ در محلی شرح موطا امام مالک فرموده

”وَحَكَلَ أَنْ يَكُونَ الْعَقْوَقُ فِي هَذَا الْحَدِيدَةِ مُسْتَغْفَرَ الْوَالِدَةِ، كَمَا حَوْقَنَهُنَّ فِي حَقِّ الْوَلَدِ، وَذَلِكَ أَنَّ الْمَوْلُودَ إِذَا لَمْ يَعْرِفْ حَقَّ الْمَوْلُودِ عَقْوَقًا عَلَى الْاِتَّسَاعِ فَهَذَا: لَا يَسْبِبُ اللَّهُ الْعَقْوَقَ، أَيْ تَرْكُ ذَلِكَ مِنَ الْوَالِدِ مَعْ قَدْرَتِهِ عَلَيْهِ، لِيُشَبِّهَ اِضْطَاعَةَ الْمَوْلُودِ حَقَّ الْمَوْلُودِ، وَلَا يَسْبِبُ اللَّهُ ذَلِكَ“ انتهى.

سوم آنکه احتمال دارکه سائل سوال کرد از عقیقه بجست آنکه اشتباه اختاد او را که ای این فل مکروه است یا مستحب یا واجب، واجب دانست که بشناسد فضیلت عقیقه را، پس جواب داد اور رسول اللہ مُحَمَّد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ”لا احباب العقوق“ و متنبیه کردانی قول برندکه که موجب غضب باری تعالی است آن عقوق است نه عقیقه.

چنانکه علام علی قاری در مرقة المفاتیح شرح مشکوحة المصالح فرموده:

”يسْتَحْلِلَ أَنَّ السَّائِلَ إِنْ أَسَأَهُ عَنْ حُجَّةِ الْإِشْبَاهِ مِنَ الْمُحَاذِهِ وَالْإِسْبَابِ وَالْوَجُوبِ، وَأَحَبُّ أَنْ يَعْرِفَ الْفَضْلَيْةَ، فَإِذَا بَهَا ذِكْرُ تَسْبِيْحَ عَلَى أَنَّ الْمُحْدِيَ يَضْبِطُهُ اللَّهُ تَعَالَى مِنْ هَذَا الْبَابِ حَوْلَ عَقْوَقِ الْعَقِيقَةِ“ انتهى.

چهارم آنکه چون سائل از عقیقه سوال کرد و جواب آن فرمود رسول اللہ مُحَمَّد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که دوست نمی دارم عقوق را، بعد آن فرمود بر کرافر زد زاید، و دوست دارکه ذبح کند او پس اور الاین است که کند این فل را، پس ازین حدیث صاف غایب بر شد که من از عقیقه نفر مود، بلکه برای آن حکم فرموده. آنچه مکروه و دانست آن لفظ عقوق است.

واس اقی و ارجح است از معانیها مذکوره، چه اگر مقصود اقطاع عقیقه بود و برگزنجا برا باری آن فل نداد.

چنانکه امام الائمه مالک در موطن خود فرموده:

”مالک عن زید بن آسلم من بني ضمرة عن أبيه أنه قال: سئل رسول اللہ مُحَمَّد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عن العقیقه، فقال: لا احباب العقوق، فكانه کره الاسم وقال: من ولد له ولد فاحب أن ينك عن ولده فليغسل“ انتهى.

والموهود در سنن روایت کرده:

”عن عمرو بن شعیب عن أبيه عن جده قال: سئل رسول اللہ مُحَمَّد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عن العقیقه فقال: لا يسبب اللهم العقوق، کانه کره الاسم، وقال: من ولد له ولد فاحب أن ينك عنه فلينك عن الغلام شهادتين وعن ابخاريه شاهة“ انتهى.

ومن این در سنن روایت کرده:

”سئل رسول الله ﷺ عن العقيبة فقال: لا يحب الله عزوجل العقوق، وكأنه كره الاسم، قال رسول الله ﷺ: إنما يكره أذنابه“
”أنتهى.“

یعنی پرسیده شد رسول خدا ﷺ از عقیقه، پس فرمود و دوست نبی دارد خدا عقوق را، راوی گوید کویا مکروه و دانست رسول الله ﷺ هر کراوله پیدا شود، پدر او خواهد که از جانب ولد خود نکند پس باید که از جانب پسر دشنه و از جانب دختریک شاهزادگان نماید.

و چنین روایت کرد این ابی شیب در مصنف خود:

”عن عبد الله بن نمير حديثاً و ابن قيس سمعت عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده قال: سُلْطَنُ الْجَنَّاتِ عَنِ الْعَقِيقَةِ، قَالَ: لَا أَحْبُ الْعَقُوقَ“

”وقال عبد الرزاق: أخبرنا أبو داود بن قيس سمعت عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده قال: سُلْطَنُ الْجَنَّاتِ عَنِ الْعَقِيقَةِ: لَا أَحْبُ الْعَقُوقَ“

”وقال الإمام أبو حنيفة عن زيد بن أسلم عن أبي قتادة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: لَا أَحْبُ الْعَقُوقَ“ و ”وكذا رواه طلحة من طريق عبد الله بن الزبير عنه، كذلك عثوداً كوفياً المنيخي في أول نبذة حسب الإمام أبي حنيفة للعلامة محمد بن محمد الشمير بهر تفسی الحسن البصري“

و چنین است در مسنده امام ابی حنیفه رحمه اللہ و در این احادیث اگرچه عبارت زاید از لفظ لاحب العقوق نیست، لیکن معنی حدیث بهم است که سابقاً تحریر گردید.

چون این بهمن پند اشتبه پس معلوم کن آنکه رسول الله ﷺ لاحب العقوق ارشاد فرموده بجهت آنکه لفظ عقیقه را مکروه و دانست رسول الله ﷺ لفظ عقیقه را بجهت آنکه عقوق و عقیقه بردو مشتک اند از لفظ عقیقه، درین صورت مشتک می شود لفظ عقیقه بعقوق پنکه در موطا موجود است که راوی بداین که نقل کرد قول رسول الله ﷺ: لاحب العقوق لغت: و کانه کره الاسم. و گویند که اطلاق لفظ ”نکید“ و ”ذیجه“ از لفظ ”عقیقه“ افضل است چون از لفظ عقیقه بد و معنی: اول ذیجه مولود، دوم عصیان و ترک احسان، پس ترک آن بجهت اشتباه اولی بود، زیراً چه در علم فضاحت، بجانی خودهاست است که از استعمال لفظیک مشترک باشد میان دو معنی کنی ازان مکروه باشد احتراز نماید.

چنانکه زرقانی در شرح موطا امام مالک گفتند:

قال ابن عبد البر: وفي كراهة ما يقع معناه من الأسماء، وكان سلطاناً على المولود والكيدة ولا يقال عقبيه. أنتهى.

وقطلانی در شرح بخاری وزرقانی در شرح موطا گفتند:

”قال ابن أبي الدلم: قال أصحابنا: تحب تمييحاً نكيدةً أو ذيجه، وتكره تمييضاً عقبيه، كما تكره تسمية العشاء عتمة“ أنتهى.

ونزیه قطلانی در شرح بخاری وزرقانی در شرح موطا گفتند:

”قد تقرفي علم الفضاحة لاحتراز عن لفظ مشترک فيه معیان، أحد حما مکروه، فجاء به ملطاً“ أنتهى.

و علامہ سلام اللہ در محلی گفتند:

”یعنی آن که الاسم، و احباب آن یسمی باحسن آسماء کافنکیده والذیجه، جریا علی عادتی تغییر الاسم لفیح“ أنتهى.

و نزیه علامہ مددوح در محلی گفتند:

”قال الطیبی: مکتبل آن بخون از لفظ ماسائل عنده والد فی مولود و احباب آن آعنته فیا تقول؛ فخره النبي ﷺ لفظ ”اعن“، لآن از لفظ مشترک بین العقیقه و العقوق، وقد تقرفي علم الفضاحة لاحتراز عن از لفظ مشترک فيه معیان، أحد حما مکروه، فیكون المکراة راجحة الی ما لفظ به لالی نفس العقیقه“ أنتهى.

و شیخ عبد الحق در شرح سفر العادات گفتند:

”یغمیر ﷺ این نام را مکروه میداشت، چنانکه در موطا از زید بن اسلام از کمی اصحاب آورده که لغت کسی سوال کرد از این حضرات ﷺ از عقیقه فرمود: من عقوق را دوست نبی دارم، چون این از لفظ از عقوق والدین که از اشد کبار است یادی داد، ذکر آن مکروه داشت. و در روایت احمد ونسانی و ابو داود از عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده آمد که خدا دوست نبی دارو عقوق را، و چون صحابه کراحت این از لفظ از آنحضرت ﷺ فمیگند ادای این مقصود بعارتی دیگر کردند، و گفته نکد یعنی ذکر از فرزندان بخدا یا که از پسر و دوگو سفند و از دختریک گو سفند. انتهى.

ومثالش آرند که چنانکه تغییر نکند صلوٰۃ عشارا بعثتہ اللہ، اگرچه بردو تجادور میخواست که کفار صلوٰۃ عشارا به صلوٰۃ عتمہ تغییر می کردند، و رسول الله ﷺ از اتفاق ایشان منع فرمود، پس چنین عقیقه و نکیده اگرچه در معنی بردو متحابند، لیکن اطلاق لفظ عقیقه از جست اشتباه مکروه داشت، چنانکه سندش گذشت.

و بعض از اهل علم براند که قول وی ﷺ ”لَا أَحْبُ الْعَقُوقَ“ ازان جست نیست که مکروه و دانست لفظ عقیقه را، چه اگر این مکروه بود خود رسول الله ﷺ باشند لفظ لفظ نفرمود، با آنکه در بسیاری از احادیث این از لفظ واقع است، مثلاً

"مع الغلام عقيمة" رواه البخاري:

و مثل :

”الغلام مرتضى بعقيقته“ رواه الترمذى .-

پس معلوم شد که قول وی ﷺ "لَا أَحِبُّ الْعَقُوقَ" پایین وجه نیست.

چنانکه علامه زرقانی در شرح موطا قول علامه ابن عبید البر نقل کرده:

"وكان الواجب ظاهر الحكمة أن يقال لذوي المولد نسبته، وللبيال عقبته، لكن لا علم أحداً من العلماء مال إلى ذلك، ولما قال به، وظفّهم تركوا العمل به لصالح عنده في غيره من الآداب، من لفظ العقبة "انتحي".

وی گفت:

وعلل ماده من الحججه، والافتراق، ابن أبي الدرم عن أصحاب المذاهب: يكتب تسميتها كنفالة أو ذبح، ويكره عقبيته "أنتجه".

وشيخ علی القاری در مرقدة المغافر وشيخ سلام اللہ در محلہ گفتہ:

“قال التورضي: هو كلام غمز بهم، لأن النبي صلى الله عليه وسلم ذكر العقيقة في عدّة أحاديث، ولو كان يذكره الإمام في غيره لانقضى.”

میل و جوش دیگر است و آن اینکه سائل گمان برداشته باشند لفظ حقوقی متشکر است در اشتغال و آن لفظ عقوق است، پس حکم عقیقه سست گردیده بجهت آنکه بردو مخداده در معنی، پس چنانکه حکم عقوق باشد بهچنان حکم عقیقه، پس جواب داد آن را رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم خلاف آن، یعنی فرموده که بر جه مکروه است زندگانی آن عقوق است نه عقیقه.

جنانکه علامہ سلام اللہ امپوری در محلی فرمودہ:

"وإنما الوجه أن يقال: ممكناً أن يكون السائل ظنَّ أنَّ اشتراك العقوق في الاشتغال مالهُ حقَّ أمْ حا، فاعلمَ أنَّ الامرَ بخلاف ذلك يعنيَ أنَّ الذي كرم اللهَ من هؤلأ الناسِ هو العقوق لا العقوق" أنتهى.

و مواليها على قرار ١٢٣ به قاقة في مسودة:

“سكتنا أَنَّكَ مُعْلِمٌ، إِنَّا نَظَرْنَا إِلَيْكَ فَإِنَّكَ مُعْلِمٌ بِالْحَقِيقَةِ فَمَا يُؤْمِنُ بِهِ مَنْ لَا يَعْلَمُهُ، إِنَّمَا يُنَجَّلُونَ فِي الْأَمْرِ”^١

لیکن از عبارات معلوم شده که اختلاف کرد و این عبارات را که تعمیم لفظی عقایق کن اینکه نه اینکه مختلف شوند و اثبات عملاً عقایق و مقصوده همچو اثبات است، و به همراه اصل این عبارات معلوم شده که اختلاف کرد و این عبارات را که تعمیم لفظی عقایق کن اینکه نه اینکه مختلف شوند و اثبات عملاً عقایق و مقصوده همچو اثبات است، و به همراه اصل

پس بیشتر که نزد امام ابی حیفیز رحمة اللہ تعالیٰ ذکر کردن در عقیقۃ برائے پسر دو شاہ و برائے دختریک شاہ بروز هنگم از زایدین مولود مسجح است، و بر اینتی مبارح، و اگر بجانی بزدن بهم یا شتر کند هم جائز است، و عقیقۃ از کمیر که در رجہ آن بعد بلوغ است جائز نبود، و اگر بروز هنگم نشود بروز بست و سکم از زایدین بکند، و مومی راس مولود را حلقت کند و بر این راس بذب یافضه وزن کرده تصدق بکند، و دان مختار است باهن که اس توان مذکور را بشکند یعنی از مفاصل آن و سالم دارد غیر معاصل را، یا هر دور ایشکند یعنی معاصل و غیر معاصل را۔ و گوشت عقیقۃ راخون خود خور و باطل و عیال خود خور اند، و تصدق کند، و آنچه مشهور است که خوردن آن گوشت ادار و پدر را جائز نیست مطلقاً است و ملائمه.

چنانکه علامه ابن عادم حنفی در رواج مختار حاشیه در مختار گفتته:

و مراد از آنکه شیشه امام الجو خصیه و صاحبین آنده پر کنند، عمارت معلوم شده که در جواز این اختلاف نیست کسی را از آنکه از بعده و صاحبین رحیم بن محمد الله.

وعلامه عبد الوهاب شعراني در مسنیان که بگفت:

"...وَتَقْفَعُ عَلَيْهِ أَنْ وَقْتَ النَّزَحِ الْعَقْدِيَّةِ بِمِنْ إِلَيْهِ مِنْهُ، وَالْمُتَّهِّـةِ "أَنْتَهِـةً"..."

و دیگر جادو هم باید فرموده :

"من ذكر قول مالك والثالث في أن العقبيين مستحبة مع قول أبي حنيفة: أنا محبته، ولما قول أحدهما في أثصر رواية: أنا حسنة، والثانى نية: أنا واجبة، واختار به بعض أصحابه، وحومد حب الحسن وداود، فاللأول والثالث مخفف، والثانى أخف، والرابع مشدد. فرج الأمر إلى أمر ثالث الميزان، وظاهر الأدلة يمشد الوجوب والندب معاً. وكل حثنا براجل، فالاستحب خاص بالموطئين الذين يسامون نفعهم بترك بعض السنن، والوجوب خاص بالآكابر الذين لا يأخذون نفعهم بذلك، والإباحة خاصة بالأصغار، ومن ذكر قول الأئمة المثلثة أن السنن في العقبيين أن يزكي عن القلام شهان، وعن الباري شهادة، مع قول مالك أنه يزكي عن الغلام شهادة كل من في الجارية، فاللأول فيه تشديد، والثانى فيه تخفيف فرج الأمر إلى أمر ثالث الميزان" *(انتهى)*.

وعلامة شیخ محمد بن محمد کردری در فتاویٰ بزاریہ گفتہ:

"الحقيقة عن الغلام وعن الباري، وحوزك شارة في سباع الولادة وضيافة الناس وخلق شعره مياح لاسنة أنتهى".

وعلامه علی قاری در حزرا الشین شرح حصن حصن گفته:

”وَإِن كَانَتِ الْزَّيْجَةُ عَقِيقَةً فَعْلٌ كَالْأَصْحَاحِيَّةِ، رَوَاهُ الْحَاكُمُ مُوقَفًا عَنْ أَبِي عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا“ انتهى -

و شیخ عبدالحق در شرح فارسی مشکوٰۃ گفتہ :

بدانکه عقیقه سنت است زداینه شانه، دور روانی از امام احمد واجب است، و آنرا معتبر از شر ابطا و حرام در عقیقه نیز معتبر است، وزندگانی نیست. انتہی

و شيخ المحدثين، ولها الشهادة بـ (موسى) در حجته الشهادتان فـ مسند:

"وَاعْلَمُ أَنَّهُ الْعَبْدُ لِعَقْوَنَةِ عَذَابٍ، أَوَ إِدْحَمٍ، وَكَانَتِ الْعَقْيَةُ أَمَّا لِزَانِهِ عَنْ حُمْرٍ، وَسَرَّتْ مُوكَدَّةً، وَكَانَ، فَجَاهَ مُصَاحِّحَ كُثُرَةَ رَاجِهِ، الْمُصَلِّيَّ الْمُكَلِّفُ، الْمُنْبِيُّ وَالْمُنْفِتُ، فَأَلْقَاهَا الْجَنَّةُ بِشَفَقَةٍ، وَعَلَمَ، بِهَا، وَرَغَبَ النَّاسُ فِيهَا" (أَنْتَخَ).

وحضرت شیخ معاذ محمد سعید طلبی کتاب در آن را بعده فرمود:

علمی خنثیه با تسبیب عقیقیت مولود و گذشتند که اگر آن روز نشموده باشد و یکم از روز تولد کنند، و اگر بسب ستلگستی و افلاس آن روز نشموده باشند و واجب نیست که برای آن پار قرض برگردان خود گیرد، موئے سر طفل را بنا نظره وزن دادن کرده بمحبتان و دادن نیز مسح است، و دادن حلق در حساب اجرت وی خلاف امر تصدق است، وزن کردن موئے سر آن مولود امظایم برای کسانیک ذی مقدور و متول ایند همان است، و دادن کردن آن موئیه دار زمین مسح است.

كتاب الطيبي شرح المشكوة

پر، یا بد کہ ہر کسی نے نت استحقاب امین فتحیہ مکنند:

“قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الغلام متحسن بعتصمه، مدحه عنده يوم السابع، ويسمى أو يُكلّل رأسه ”رواه أبّه والترمذى وأبوداود والنسائي“.

و در عقیقه مولود اولی واپسل آنست که برای طفل مذکور بزیغ کند، زبانشیدیا ماده، و اگر برای کنایت یک بزیغ کند نمیز بایار است، و برای طفل اینشی یک بزیغ کند، زنداده در حکم عقیقه برای است، و اگر پیش و دنبه بزیغ کند آن هم جایز است و تقدیم آن بعد بزیغ با مبنای نجف مسحی است که سر آن ذیجه، علقم دهنده، و یک ران اور ایقا بلد، بعد ازان گوشت آن راسه حصه کند، خواه تمثیم خواه لوزن، پس یک حصه را از آنها بفقر او مسالکین دهند، و دو حصه باقی را برای خود زدن اقرار و همساء استار کرده همچ شان نهند.

كما قال العلماء : العقيقة حكم الأضحية -

پس، درین، صورت خود را، گوشت آن، مادر و برادر و جد و جده رانیز جائز است.

والمُشحون خارج الماء، فالصلب في الشمع، والتكسخ عظيمًا تفاؤل الود، كسرت فلماك، والآن، الأضحى تكسخ عظيمًا كأنه في كتب الفتن.

^{١٣} موسى، عقيدة الگرمانی، دانشگاهی، دین و ادراستیقا، نویسنده آن، و هاست اوران، داغت در استیقا، جلد کتاب داران ساتھ، نیاپور، انتشار کامیاب ایجاد، تهران، ۱۳۹۰.

و نوزدهم امام ماکل رحمة الله عصیت دختر و پسر مسحی است بیک بز، و فیضه عقیقه مثل ذیجیه قربانی است، لیس جایی است عقیقه از بزوشتر و گاود و میش چنانکه در قربانی است و جایی نیست از جانور کورچشم و شاخ شکته و ناتوان و مریض و نفر و شدراز گنج اوچیز و نمیتوست آن را ایل از گوشت عقیقه خود خود را ایل و عال را خونه و صدقه دهد و هرست است که تخریج از غذاصل و غیر از غذاصل.

خانکه امام‌مالك در موظافر موده :

٤٣ قال مالك : الامر عن نافع العتيقية أن من ععن فاما يقع عن ولده بشارة شارة ، الذكور والإناث . ولبيت العقيقية بواجية ، ولكننا لا نحب العمل بها ، وهي من الامر الذي لم ينزل عليه الناس عهدا ، فمن ععن ولده فاما هي بمجزرة الفنك والعاجلا ، لا ينكحها غيره ، ولا يعطيها ، ولا ينكحها القرن ، والمرء ينتبه ، وللساخ من سماحة شرعيه ، والراجح ، ونكس عظاها ، وأكل أحلاها من سماحة ، ويصدق قول معاذ : أنتهى .

وعلماء محمد بن عبد السلام زرقاني درس روح موطاف موده :

^{١٠} قال الملك: الاسم عندهما في العقيقة أن مم، عزف، فاما يعترض عزف ولده بثة قشطة، فإن، الذكور والإناث قسا على الأضحية، فالذكور والإناث فتحا تصاويف، خلافا لغيرهم، قال: يعيّن عن، الغلام يشتهر به.

^{١٣} قالوا: إنما يرىكم الله تعالى، فما أخطأوا، ولهم أصحاب، كما صرحت به نصوص عديدة، وإنما ينشئ الله تعالى ملائكة أهل بيته، عباده، الغرام شبابه، من ملائكة فضائله، وعامة إيجاباته، بشهادة - [نحوها]

٢٠٢١ لكن حجم ما يكتب ومن وافقه أنه لما اختتمت الروايات فيما يعنى به عن الحسين ترجح تأويه الذكر والبيان ثالثاً بالعمل والقياس على الأدبيات، وليس التعبير بوجهة، ولكن ما يكتب العمل بما ينبع من العمل النبوي وحمل الأمره على الاستباب لأن القاعدة أن الأمر إذا لم يصلح عمل على الوجوب حمل على التدبب، وقال المثلث وأبي الرساد وادا وادا: واجبه، وهي من الأمر الذي لم ينزل عليه الناس عندنا فلا يخفى ترتكها.

وفي رد على من زعم نسخها، ومن زعم أنها بدعة، إذ لو نسخت ماعمل بها الصحابة فمبندهم بالمرتبة، وقد قال عليه السلام: ((العلم مرتضى بعثته به عن يوم ال صالح، وسيجيئ، وتحل رأس)) رواه أحمد وأصحاب السنن والبيهقي عن سرة، وصححه الترمذى وأبا حاتم.

فمن عن عنت وله فئنا هي بمزيدة النك الحدايا والشجايا فتقويا بغنم والإبل والبغتر، خلافاً لمن قصر حالياً على الغنم، لورود الشائنة في الأحاديث السابقة، لكن روى الطبراني في آنس مرفوعاً: ((يعن عنه من الإبل والبغتر والغنم)) لا يجوز فيها عمارة بالمدناة يشتَّهِي أمواله، ولا يعنها بالمدنية شيئاً ولا مسوقة القرن ولا مرتبته ولا يباع من كمحاشيء، والجلد حما، ومحسر عظامها جوازاً، بل يكتفي بمحس من ذلك، وتفضلهم إياها من الفاصل إذا لفافه في ذاك الاتباع ابطل، ولا يمتنع إلى أن يقول: فائدته التناول بسلامة الصني، وبقاها، فلا أصل له من كتاب ولا سنته ولا عمل "أعني بمحسناً".

و اگر قبل یوم هفتم یا بعد آن عقیقته کرده شود عقیقته فوت گردد و اگر مولود قبل از عقیقته بپرید عقیقته از جانب او ساقط شود.

چنانکه احمد بن محمد قسطلاني در ارشاد الساري گفته:

“قوله: بنى عندهم لوم السابع - تمسك به من قال: إنها موقتة بالسابع، فإن ذبح قبده لم تفع الموقن، وإنما تفوتت بعده، وقيل مالك، وقيل أليضاً، إن ما قبل السابعة سقطت ”انتحي“.

¹⁰ وشیعیان علام محمد بن الحسن البصیری در کتاب مختصر تحقیق و بسط کرده، اگر تامی عمارت نقل کنم کتاب بطوانی کشید ازین جهت فروگراشت شد.

و زدایام شافی سنت مولده است بر روز هفتم برآئے پرسود شاه و برآئے دختریک شاه، و گچه عقیقه واجب نیست مثل اضیبه، مگر چنان عقیقه را باید که در چن و سن و سلامت مثل ذیجهر قربانی شود و بوقت ذبح نیست عقیقه بهم کند، و گوشت اور از خود خور رو با عال و عال خوارید، و بحاجان تصدق نماید و گوشت آن را میل سپار گوشت به زانه، مگر یک ران دارای رامیده و بستر است که اتسوان ذبح ران را شکند، و اگر یک شکنده خلاف اولی است.

و راهی کی از آئمه شاخصیه است که وقت عقیقیه از حین ولادت مولود تا بلوغ آنست پس چون بالغ شد عقیقیه او می‌کند ساقط شد، مگرچون مولود بعد بلوغ از جانب خود عقیقیه کند جایز بود، و نقل کرده شد از امام شافعی رحمه اللہ کد وی رحمة اللہ فرموده که عقیقیه نز کرده شد اجانب کبیر.

بنده نیچی که از آنکه شاغریه است می‌گوید که قول امام شافعی رحمة الله در جوان زاده عقیله معاشره ام، وزدما غیر بزمیانی بزور عقیله چاپ نمی‌شود، لیکن جهود پر آند که می‌چانی برا اگر شتر پاگا فوزخ دید باز بزود.

چنانکه علامہ احمد بن محمد قسطلانی در شرح بخاری فرموده:

"وَهِيَ سَيِّدَةُ مُوَكَّدَةٍ، وَإِنَّمَا لَمْ تَجْعَلْ كَالاَضْحِيَّةِ بِحَمْمَةٍ أَنْ كُلَّاً مِنْهُمَا إِرْتِقَادٌ مُمْبَغَرْ جَنَّاتِيَّةٍ" اَنْتَهَى - كَذَافِي الْقَسْطَلَانِيَّ -

"العيقنة كالاصحية في جميع احكاما من بنها وسما وسلامتها، والافضل منها، وبنها، والكل والتصدق، وبنها كسائر الولائم الارجلا فتعطى يمينة المقابلة، الحديث احاكم ومحلوانا ولا محلولة اخلاق الولد، وأن لا يكسر عظمها ثقاولاً إسلامة أعضاء الولد فإن كسر غلاف الاولى، وأن تذكر ساقع ولادته "انتحي، لذفي القسطلاني". شاتين بصنفية الاصلية عن الغلام، وشاة عن الجارية، رواه الترمذى وأبوداود والناسى، لأن الغرض استيفاء النفس فاشبعت الدية لأن كل مصادر للنفس، وتعميم يذكر الشاة الغنم للعيقنة، وبهر جزم آلو اثنا عاصياني، وقال البند بمعنى من الشافية: لأنص لشافعى ذاك، وعندى لابن حجر غيرها. وبمحمور على إجزاء الإبل والبقري أيضاً، الحديث عند الطبرانى عن آنس مرفوعاً: يعنى عنده من الإبل والبغور الغنم مذكوفى القسطلاني".

”وذكر رافعى أنه يدخل وقتها بالولادة، ثم قال: والاختيار أن لا تؤخر عن المبلغ سقطت عمن كان يربى أن يمعن في نفسه فعل، وانتخاره الفضال، ونقل عن نص الشافعى في البوطى أنه لا يمعن عن كبرى“ انتهى زداني القسطلاني.

وامن عا بد من در رد المحتار گفته:

وَسِنَا الشَّافِعِيُّ وَأَحْمَدُ سَنَةً مُوَكَّدَةٍ، شَاهِدًا عَنِ الْغَلَامِ وَشَاهِدًا عَنِ الْجَارِيَّةِ "أَنْتَهِيَّ".

بعض گفته اند که نزد این امام اجل هم عققه مسخر است.

خانک عارف شعرا و مهمنان گفت:

"وَمِنْ فَكِيرِ الْأَكْرَادِ الشَّافِعِيِّ الْعَقْلِيِّ مُسْتَخِلٍ" (انتهى)

ومنها الملايين، خلائق الله، وآيات ملائكة، مشهود بذاته، استعمواه، فلما شهدوا عجزهم عن ذلك، أذن لهم الله، لكي لا تخالفوا لغة مذاهبكم، ثم

زنگ عالیه علیه شم افسوس میگشتند

التحق بعدها في قرية نيكاركتسيا مملوكة للعمدة، التي "تشتهر كنافذة على

"ومن ذلك قول مالك والشافعى : أن العقيدة مستحبة مع قول ابن عينية آخا معاذى، ولا قول : إنها مستحبة، ومع قول أحمد في آخر رواية : آخاسته، والثانوية آخا واجبة "انتهى كذا في الميزان -

"ومن ذلك قول الائمة الشافعية أن السنية في العقيدة أن ينبع عن الكلام شهادتين، وعن الجاريم شهادتين، مع قول مالك آنس ينبع عن الكلام شهادة واحدة كافية الجاريم "انتهى كذا في الميزان -

"ومن ذلك قول الشافعى وأحمد باستحباب عدم كسر عظام العقيدة، وإنما تطبيقه مجرد أبناء أكبارة، تفاؤلًا بسلامة المولود "انتهى كذا في الميزان -

وباستحباب عقيدة صرف قول ائمه أربعة حسن اللهم نبوده است، بكلم إليل علم ازاصحاب ومتابعين وفتيات عثمان اتفاق واند بر استحب آن، وكى رانى دانم ك درم خلاف كرده اند. صرف تفرقة در قول اينها همین قدر بوده است که بعض قاليل بوجوب وبغض بنت، وبغض باستحباب اند. لیکن در جواز این کى راز ائمه دین خلافی نیست -

وحدث عقیده راهم غضير از صحابه روایت فرموده اند، مثل علی وعائشة وام کزو برد وسره والبهریه وعبدالله بن عمر و老子 وسلامان بن عامر وابن عباس -

چنانکه امام ترمذی در جامع خود تصریح باین معنی فرموده، ونیز در ان کتاب فرموده :

"والعلی علی حذا عذر اهل الحلم یتحبّون آن ینبع عن الكلام العقیده لوم السایع، فان لم یتحبّ لوم السایع فیوم الرابع عشر، فان لم یتحبّ عنده لوم احدی وعشرين، وقولا : لاسکری فی العقیده من الشاة إلا ما سکری فی الأضحیه "انتهى مانی جامع الترمذی -

وآنکه شیخ عبد الحق دلهی رحمه الله در شرح مشکوحة وشرح سفر السعادت فرموده اند که نزد شافعی اسْتَخْوَانَی عقیده رامی شکنند و نزد مالک نه، انتهى - خلاف است ازانچه که امام مالک در موطا فرموده، زیرا چه امام مالک در موطا گفتند :

"وتکر عظماً انتهى -

وزرقانی مالک در شرح وی گفتند :

"ويکسر عظماً جوازاً، تکنیباً للباطحیه فی تحریح محمد من ذلك "کامر -

خلاف است ازانچه قطلانی شافعی در ارشاد اساري گفتند :

"وان لا يكسر عظماً فیان کسر خلاف الاولی "انتهى کامر -

وآنکه گوید که نوی امام ابی حییه رضی الله عنه بد عت است وی خطأ کرده، وچونه این قول بوی نسبت کرده شود با آنکه از احادیث صحیح ثابت است، وانکار آن انکار روشی آن خاتب است، بلکه این امام اجل وکل روایت استحباب کرده اند، وبحسب روایت اباحت کرده اند، مگر امام طحاوی که از ائمه حنفیه وعلم بهذب امام ابی حییه است تطوع گفته، وبرمی روایت اعتمادی کنم که درم قول مطابقت از احادیث رسول الله ﷺ وآثار صحابه یافته می شود، وتطوع و مستحب مندوب و نظر و ادب بهم مرادون المعنی بستند -

چنانکه در در المختار است :

"ومستحبه، ویسی مندوب او ادباً وفضیله، وهو افضل النبي ﷺ مرات، وترکه اخری "

وامن عابدین در حاشیه وی گفتند :

"ویسی مندوب او ادب، زاد غیره : ونظراً لطوعها "انتهى -

وبغض ازالی علم که گشته اند که عقیده نزد امام ابی حییه بد عت است - شیخ بد الردین معنی قولش رارد کرده اند -

چنانکه در عمدة القاری شرح صحیح مخاری گفتند :

"وھذا افتراء، فلایکو نسبت ابی حییه، وحاشا ان یقول مثل هذا، وإنما قال : ليست بيته "انتهى کلام المعیني -

وآخر کشید که چون امام رحمه الله قال بست عقیده نیست، پس چونه در مذهب وے عقیده روایا شد؛ جوابش آنکه مراد از نفعی نفعی از سنت غیر موكده هم است، پس از نفعی سنت نفعی استحباب و سنت غیر موكده نه شود، چرا که در مذهب اشراف سنت موكده می شود، نه بر مستحب - پس نفعی سنت مستلزم نفعی مستحب نیست - این چنین فرموده اند شیخ اجل حدث عهد خاتم محققین سیدنا استاذنا مولانا محمد نذیر حسین دلهی ادام الله فیوضه علی رؤوس الطالبین در بعض فتوی خود -

وکلام بلا غصت نظام علامه فقیه بہان الدین مرغینانی مشعر بامن امر است -

چنانکه در کتاب بدایه در باب اذان گفتند :

"الاذان سنت الصلوة "انتهى -

ظاهر است که مقصود از سنت سنت موكده است.

وعلماء نجفی در کنز الدقائق دران باب گفته:

”سنن الفراص“

وعلماء عینی در شرح وی گفته:

”سنن آیی الاذان عند المخمور، وقبل بحسب، وقبل: فرض كفاية، والأصح أنه سنت موكدة“ انتهى.

وصاحب بدریه در بنی باب گفته:

”والفضل للمؤمن أن يحصل أصبعيه في أذنيه، بذلك أمر النبي ﷺ بالارضي الله عنه، ولأنه أبلغ في الإعلام، وإن لم يفعل فحسن الاتصال بستة أصلية.“

پس مراد از عبارت اول وثانی اثبات سنت موكده است از لفظ سنت، واز عبارت هالث نفی سنت موكده است، نه اینکه نفی از مطلق سنت است. وجگونه مراد نفی مطلق سنت باشد با آنکه خود تصریح کرده که: ” بذلك أمر النبي ﷺ“

وروایت کرد امام ترمذی در جامع خود:

”عن عمون بن أبي حمیۃ عن أبيه قال: رأیت بلالاً المؤذن، ويدور، وتقیح فاه حسناً وحسناً، وأصبعاه في أذنيه، ورسول الله ﷺ في قبة محراء آراه... إلى آخره“

وگفته:

”صیحه ابی حمیۃ حدیث حسن صحیح، وعلیه العمل عند أهل العلم، يستحبون أن يخل المؤذن أصبعيه في الأذان“ انتهى.

پس معلوم شده که مراد از لفظ سنت سنت موكده است، واز نفی نفی آن.

وآخر به ذهن کسی خطر نکند که احادیث عقیقیه نسخ اند از احادیث اضیحیه، پناهکه امام محمد بن حسن شیعی دعوے این نموده، پس چگونه عمل بر بن صحیح باشد.

می گوییم بفضل اللہ العظیم که مدلل امام محمد در نجع عقیقیه است:

”ما العقیقیه فلبتنا آنها كانت في الجاهلیة، وقد فعلت في أول الإسلام، ثم نفع الأضحی کل ذئک کان قبله، ونفع صوم رمضان کل صدقة کان قبلها، كذلك بلغنا“
”ابو حنیفه عن رجل عن محمد بن الحنفیه آنه قال: إن العقیقیه كانت في الجاهلیة، فلما جاء الإسلام رفضت. أبو حنیفه عن حماد عن ابراهیم آنه قال: كانت العقیقیه في الجاهلیة، فلما جاء الإسلام رفضت“ انتهى.
”ابو حنیفه عن حماد عن ابراهیم آنه قال: كانت العقیقیه في الجاهلیة فلما جاء الإسلام رفضت، كذلك رواه محمد بن الحسن في الکتاب عنه، قال: وبه نأخذ“ انتهى.

وعلماء محمد بن محمود عربی محمد و خوارزمی مولود در سند امام ابی حنیفه رحمه اللہ گفته:

”ابو حنیفه عن رجل عن محمد بن الحنفیه آنه قال: إن العقیقیه كانت في الجاهلیة، فلما جاء الإسلام رفضت. أبو حنیفه عن حماد عن ابراهیم آنه قال: كانت العقیقیه في الجاهلیة، فلما جاء الإسلام رفضت“ انتهى.

وعلماء محمد بن محمد الشیری برقیعی ایزدی در عقیده ابوجابر المنشی فی ادلة مذهب امام ابی حنیفه رحمه اللہ گفته:

”ابو حنیفه عن حماد عن ابراهیم آنه قال: كانت العقیقیه في الجاهلیة فلما جاء الإسلام رفضت، كذلك رواه محمد بن الحسن في الکتاب عنه، قال: وبه نأخذ“ انتهى.

وشیخ الاسلام مولانا سلام اللہ امیری در محلی فرموده:

”اخراج ابن المبارك والدارقطنی والیحصی وابن عدی عن علی مرفوعاً: نفع الأضحی کل ذئک، ونفع صوم رمضان کل صوم، والغسل من ابجناه کل غسل، والزکوة کل صدقة“ انتهى.

ویسید جلال الدین خوارزمی المکرانی در کفایه حاشیه بدایه گفته:

”كان في الجاهلية ذبائح يذبحونها، منها العقیقیه، ومنها الرجیعیه، ومنها العقیریه، وكذا مسوخ بالاضحیه“ انتهى لمحضها.

ویهم پنین شیخ عبدالحق در شرح مشکوک و سفر السعادت از امام محمد رحمه اللہ امین مشمول رانقل کرد. پس بواب از روایت ابن المبارك والدارقطنی والیحصی وابن عدی این است که

اولاً در اسناد این حديث کلام خواهد رفت، چراکه در رواة این حديث مسیب بن شریک و عقبه بن یقطان هستند، و محمد پنین در ایشان کلام کرده اند.

پناهکه شیخ الاسلام پدرالدین عینی در بنیه شرح بدایه در کتاب الااضحیه گفته:

”اخراج الدارقطنی ثم الیحصی فی سیحانی الااضحیه عن المسیب بن شریک عن عقبه بن یقطان عن الشجاع عن مسروق عن علی رضی الله عنہ قال قال رسول الله ﷺ: نفخت الزکوة کل صدقة، ونفع صوم رمضان کل صوم، ونفع

غسل اینجا کل غسل، و نسخ الاضحی کل ذبح، و ضخاوه، قال الدارقطنی: المیب بن شریک و عقبیه بن الیقطان متروکان، و رواه عبد الرزاق فی مصنفه فی آخرالنکاح موقعاً علی علی بن آبی طالب رضی اللہ عنہ "انتهی".

ونیز علماء عینی در کتاب مذکور در همان باب گفتند:

"آخر الدارقطنی عن میب بن شریک حدث عبد الملک عن مسرور عن علی عن النبی ﷺ: نسخ الاضحی کل ذبح، و رمضان کل صوم، قال الیضیحی: إسناده ضعیف بہرہ، والمیب بن شریک متروک، و قال فی الشیعی:

قال الفلاس: آنچو علی ترک حدیث المیب بن شریک "انتهی".

و اگر بحث رسداً بهم متنافی مطلب بانیست، چه مطلب حدیث از نسخ ذبح و حجوب آنها است، نه آنکه نسخ اصل فعل است چنانکه صوم رمضان ناسخ فرضیت صوم عاشوره است، و غسل جنایت ناسخ ذبح بہر غسل که در جامیت بود، هم چنین اضحیه قباین ناسخ ذبح و حجوب عمل عقیقه است، نه ایکد ناسخ اصل فعل است، و پیگوئید این خواهد شد حالانکه استحباب صوم عاشوره واستحباب عمل عقیقه از احادیث صحیح ثابت است. فرض اگر نسخ استحباب عمل عقیقه از اضحیه ثابت شود تا نسخ استحباب صوم عاشوره هم از صوم رمضان خواهد شد، و اذیل فیس.

وقطع نظر این حدیث ناسخ را تخریب اید از حدیث نسخ غایب متحقق شود ولی بخا خلاف آنست، زیرا چه اضحیه در سن ثالث و رابع و ششم و هشتم او نعم از بحث بهم عمل بر عقیقه باند، چنانچه بنی میثیله حسین رضی اللہ عنہمارا در سن ثالث و رابع، و ابراهیم رضی اللہ عنہ را در سن هشتم او نعم اعقیقه فرمودند، و ام کر کرد در سال غزوہ حدیث که سن ششم از بحث لود حدیث عقیقه روایت کرد. پس معلوم شده که حدیث اضحیه ناسخ حدیث عقیقه نیست.

اما حکم اضحیه در سن ثانی از بحث چنانکه امام ہمام علام شیخ عزادلین جزیر الشیعیه با ابن الاشیر در کتاب اسد الغابه فرموده:

"وفی السنتة الثانية من الحجرة كانت غزوۃ بدرا العظیم فی شهر رمضان، وفیما چنی رسول اللہ ﷺ بدریتہ بالمدینة، وخرج باشاس، وذکر بیده شائین، وقيل: شاة" انتهی.

وعلماء زرقانی در شرح مواهب لدنیه گفتند:

"فصل - ذکر بعض وقایع ثانیة الحجرة، وفي ذی الحجه صلی رسول اللہ ﷺ العید بالصلی، وضی بکشین، وامر الناس بالاضحیه، وحوابل عید الاضحی رآه امسکون" انتهی.

وعلماء شیخ حسین بن محمد دیار بکری در تاریخ خمیس گفتند:

"الموطن الشافعی فی حوادث السنتة الثانية من الحجرة من صوم عاشوراء، وصلوة العید والتخفیف فی هذه السنتة فی ذی الحجه، خرج رسول اللہ ﷺ يوم عید الاضحی ای الصلی، وصلی صلاة العید فی، وضی بکشین والاغیاء من أصحابه، وحوابل عید الاضحی رآه امسکون" انتهی.

واما حال عقیقیت حسن بن علی رضی اللہ عنہ از احادیث بالامکون شده، ولیکن سال ولادت شان سن سوم از بحث بود، چنانکه امام ابن الاشیر در اسد الغابه گفتند:

"اکسن بن علی بن آبی طالب بن عبدالمطلب بن حاشم بن عبد مناف القرشی الشافعی ابو محمد سبط النبی ﷺ، وامہ فاطمہ بنت رسول اللہ ﷺ سیدة نساء العالمین، وحسین شباب اهل الجنة، ورحماتیة النبی ﷺ، وشیخه، سماه النبی ﷺ اکسن، وعنه يوم سابعه، وحلق شعره، وامرأن یصدق بزینه شعره فضته... إلی آن قال: ولد اکسن بن علی بن آبی طالب، وامہ فاطمہ بنت رسول اللہ ﷺ، فی النصف من رمضان، سنتی ثلاث من الحجرة" انتهی.

وشق بلال الدین سیوطی در تاریخ الخلفاء فرموده:

"اکسن بن علی بن آبی طالب رضی اللہ عنہ، أبو محمد سبط رسول ﷺ، ورسیماته، وآخر الخلفاء، بنمه، آخرج ابن سعد عن عمران بن سلیمان قال: اکسن واحسین انسان من آسماء أهل الجنة، ما سکیت العرب بهما فی الجahیة، ولد اکسن فی نصف رمضان سنتی ثلاث من الحجرة، وروی له عن النبی ﷺ احادیث، ورمان یصدق بزینه شعره فضته... إلی آن قال: ولد اکسن بن علی بن آبی طالب، وامہ فاطمہ بنت رسول اللہ ﷺ، وکان شیخاً فی الجنة، سماه النبی ﷺ اکسن، وعنه يوم سابعه، وحلق شعره، وامرأن یصدق بزینه شعره فضته" انتهی.

واما عقیقیت حسین بن علی هم از احادیث بالامکون شده، ولیکن سال ولادت شان سن چهارم از بحث است، چنانکه ابن اشیر در اسد الغابه گفتند:

"اکسین بن علی بن آبی طالب... إلی آن قال: قال الیث بن سعد: ولدت فاطمۃ بنت رسول اللہ ﷺ اکسین بن علی فی بیال خون من شعبان سنتی آربع" انتهی.

وشیخ حسین بن محمد در تاریخ خمیس گفتند:

"فصل ذکر میلاد اکسن، وہی میلاد اکسین فی الموطن الرابع فی السنتة الرابعة من الحجرة، وفی نصف رمضان حذف السنتة سنتی ثلاث من الحجرة و ولد اکسن بن علی آبی طالب، کذافی الصفوہ، قال أبو عمر: وخذ آسح ما قتل فیه، ذکر عقیقیت ﷺ عنہما، وامرأن بحقیقت رؤسهما، عن ابن عباس ان رسول اللہ ﷺ عقیقیت عقیقیت عن اکسن واحسین بکش بکشا، آخرج آبوداؤد و آخرج الشافعی، وقال: کشین کشین، وعنه علی: عقیقیت رسول اللہ ﷺ عن اکسن، وقال: یاغاطیة حلقی رأسه، وتصدق بزینه شعره فضته، فوزناه فکان وزنه در حماه او بعض در حم "آخرج الشافعی، انتهی".

اما عقیقیت ابراهیم بن رسول اللہ ﷺ در سن سوم از بحث بود، چنانکه علامہ ابن الاشیر در اسد الغابه گفتند:

"ابراهیم ابن رسول اللہ ﷺ، وامہ ماریہ التطبیه... إلی آن قال: وکان مولده فی ذی الحجه شان من الحجرة، وسر النبی ﷺ بولادتہ کشیر، وولد بالعلیّی، وكانت قابیتہ سلیمان مولویة النبی ﷺ امراة آبی رافع، فبشر ابو رافع النبی ﷺ فوحب له عبداً، وحلق شعر ابراھیم يوم سابعه، وسماه، وتصدق بزینه ورقا، وآخر شعره مدفون، کذا قال الزبیر" انتهی.

واما روایت کردن ام کر ز حديث عقیقه را در غزوه حدیث بالاز روایت سچ نانی معلوم شده، آنکه باید دانست که بکدام سال بوقوع آمده بود پس معلوم کن که غزوه حدیث در سال ششم از هجرت شده بود.

چنانکه در تاریخ **نعمیں گفتہ** :

”المون السادس فيما وقع في السنة السادسة من الهجرة، وفي خلال ذي القعده من هذه السنة وقت غزوة الحديبية“ **انتهی**.

و در اسد الفاقہ **گفتہ** :

”في ذي القعده اعمّر رسول الله ﷺ عمرة الحديبية، وباب يبيه الرضوان تحت الشجرة“ **انتهی**.

و شیخ عبد العزیز در شرح سفر السعادات **گفتہ** :

قصه ذبح عقیقه حسین متقدم است بر حديث ام کر ز چ آن در عاصی احمد که سال تولد امام حسن است بود، و عام دیگر که بعد از آنست سال ولادت امام حسین است. و حدیث ام کر ز در عاصی سنه سه است. انتهی

و شیخ سلام اللہ در محلی شرح موطا **گفتہ** :

”ويمكن أن يقال : إن المراد بذبح وجوب ماعدا الأضحية لاندجاها ، كأن المراد في تشارحنا في الوجوب ، كيift ولم يتم التطلع بالصوم والصدقة والغسل ، وما يدل على ذلك أن شرعية الأضحية في الأولى من الهجرة ، وعييدها كمسنين في السنة الثالثة والرابطة ، وحديث ام کر ز في عام الحديبية سادس الهجرة ، والعقيقة عن ابراهيم كان تنازع الهجرة ، وقد عمل بما ابن عمر وغيره من الصحابة بعد النبي ﷺ . قال أ Ahmad : الأحاديث المعاصرة لأخبار العقيقة لا يجيء بها“ **انتهی**.

وقول صاحب مجلی :

”إن شرعية الأضحية في الأولى من الهجرة“

پس مقصود از اتفاق اویل سن اویل از هجرت نیست، و پنجه این سچ باشد حالکه مشروع عیید در سن شانی از هجرت شده، بل قصد کرده از اتفاق اویل و شروع زمانه هجرت که آن سن شانی است بعد از سن اویل۔ واللہ عالم بر ادعا العبد.

و من پنجه این از شیخ المذاخن تقدیمه اساتذة مولانا بشیر المیتوالدین تقویتی سوال کردم از بن کر ز خواص تحریر فرمودند: شاید دلیل امام محمد رحم اللہ عینی حدیث حضرت علی است که دارقطنی وغیره روایت کرده اند، و این حدیث اگر بد رجہ صحیح است و مدعی این نفع و جوب عقیقیت ثابت می شود، و این منافی استحباب عقیقیت نیست، زیرا چرا استحباب این عمل از احادیث دیگر ثابت است، پنجه این نفع و جوب بر روزه منافی استحباب روزه عاشوره وغیره نیست، و نفع و جوب بر غسل منافی استحباب غسل محمد وغیره، و نفع بر صدقه منافی استحباب صدقات نافل نیست، علاوه از این حدیث بریده که در سن این ابی ادا و است دلالت می کند که فتن شاهزاده برای عقیقیت نفع نیست، بلکه نفع شد آلوهه کردن راس ولد از خون فیضی که در ایام بمالیت بود، و مفید این است که مشروع عیید در سن شانی از هجرت است و حضرت رسول اللہ ﷺ عقیقیت برای شیخ اللہ عنده بال سوئم و پهارم از هجرت و عقیقیت ابراتیم رضی اللہ عنہ بال نعم، از هجرت فرموده اند. اگر عمل عقیقیت نفع می شد و خوب آنحضرت عمل نفع موده و، آنکه در روایت آمده که حضرت ﷺ حضرت رضی اللہ عنہما از عقیقیت حسین رضی اللہ عنہما منع فرمود، مقصود از این حضرت ﷺ را این بود که از جانب حسین می عقیقیت خواهی کرد تو کمن و حدیث ام کر ز در برای عقیقیت در مشکوک وغیره موجود است آن حدیث را ام کر ز در سال حدیثی که سال ششم از هجرت است روایت کرده، و حضرت این عمر وغیره از صحابه بعد پیغمبر ﷺ بمن عمل کر دند، و از قول ابراتیم نجی و محمد بن حنفیه که از تابعین اند نفع احادیث مرفوع ثابت نی شود تا این حدیث مرفوع باید چرا بایکه راوی محمد بن حنفیه محسول است و در حداد بن ابی سلیمان که راوی قول ابراتیم نجی است تکلم کرده شده است در ان. انتهی الكلام.

و نیزی می گوییم که درین حدیث واقع است که زکوہ نفع کرد و بر صدق را، پس تو ان گفت که صدقه فطر را هم نفع کرد، زیرا چرا حدیث و جوب زکوہ موخر است از احادیث و جوب صدقه فطر.

چنانکه در تاریخ **نعمیں گفتہ** :

”في السنة الثانية فرضت زكوة الغظر، فكان ذلك قبل العيد ببیان، كذلك في أسد الفاقہ فطلب الناس قبل الغظر بیانی، يعلمهم زکة الغظر، فكان ذلك قبل أن تفرض زکة الاولى“ **انتهی**.

و حالکه این پنجه نیست که و جوب صدقه فطر ساقط شده، بلکه در زمانه بیان ﷺ صدقه فطر واده می شد، و هم در زمانه صحابه کرام، چنانچه بیان این است مذهب حضرت علی و دیگر صحابه مثل عمر وابن عمر و جابر و عائشہ وغیره هم رضی اللہ عنهم، چنانکه در بخاری شریف مذکور است. و زاد امام ابن حییه واجب است، وزاد ائمہ ثانیہ فرض است.

چنانکه در قسطلانی شرح بخاری مسطور است. و ابا بن عمر رضی اللہ عنہما روایت کرده :

”قال : فرض رسول اللہ ﷺ صدقه الغظر صاع من شعیر او صاع من تمر، على الصغير والكبير والملوك“ **رواه البخاري**.

امن است جواب از روایت دارقطنی و یعقوبی وابن عدی وابن المبارک، و بیان این است جواب روایت موطا امام محمد. و ما قول ابراتیم نجی که :

”كانت العقيقة في الجاهلية، ثم جاء الإسلام فرفضت“

مسلم نیست بلکه مخالف احادیث صحیح است، پهلا از احادیث صحیح ثابت شده است که در اسلام هم حکم عقیقیت باقی مانده، و رسول اللہ ﷺ عقیقیت فرمود، چند من کساز او صحابه کرام بعمل آورند، و تو اند که امام نجی را احادیث عقیقیت نرسیده باشد، پس قول ایشان صلاحیت احادیث مرفوع صحیح نی دارد. و قطع نظر ایشان راوی ابراتیم نجی حداد بن ابی سلیمان اند، و محمد بن در ایشان کلام کرده اند.

شیخ العلام حافظ تمس الدین ذہبی در میزان الاعتدال فی نقد الرجال گفته:

”حمد بن آبی سلیمان، تکلم فیه للارجاء، وقال أبو حاتم۔ صدوق لا ينكره، وقال أبواللح ارقی: قدم علينا حماد فخر جنت الیه، فإذا عليه ملائكة مصفرة، وقد تضب بالسود، فلم أسمع منه، وعن الأعمش قال: حدثني حماد، بحديث عن إبراهيم، وكان غير ثقة، وقال مررتانیه: ما كان أصدق ”انتحی“.

وحافظ الحدیث شیخ ابن حجر عسقلانی در تذکرہ تذکرہ کمال فی اسماء الرجال گفته:

”قال الفاسی: ثنا شیخ الانہار مرجی، وقال أبو نعیم عن عبد الله بن حییب بن آبی شاہست سمعت آبی يقول: كان حماد يقول: قال إبراهيم۔ فللت: والله إلهك شکنبد علی إبراهيم أو آن إبراهيم مخطئ، وقال ابن حبان في الشفات: مخطئ، وكان الأعمش مبتلي مخطئ حمادا، وحين تکلم فیه للارجاء فلم یکن مسلم علیه، وقال ابن سعد: كان ضعيفاً في الحديث، وانخالط في آخر عمره، وكان مرجحا، وقال الذھبی: كثیر انخطأ والوهم ”انتحی“ مخطئاً.

ونیز شیخ ابن حجر عسقلانی در تقریب التذکرہ گفته:

”حمد بن آبی سلیمان مسلم الاشری، مولا حمّام أبو اسحاق علیل الحوفی، فقيه صدوق، رأوا حام، من الخامسة، رمى بالارجاء ”انتحی“.

وتروسد که جوئی که امام محمد رحمة اللہ علیہ حکم به نسب وحوب عقیقه فرموده اندنه ایکمہ قائل اند به نسب استحباش، چنانکه شیخ ابن عابدین در درد المختار گفته:

”تسبیح لمن ولد له آن نسمیه يوم آیموده، و محقن رأسه، و يتصدق عند الآئمه الشافعیة بشهر فتنۃ آذنها، ثم یعن عنہ عند الحلق عقیقیة اباحاً و تطوعاً، وبقال مالک، و سخا الشافعی و احمد سنت موكدة ”انتحی“ مخطئاً.

وتفصیل عبارت این کتاب بالاگذشت پس قول وے عند الآئمه الشافعیة فاده کرد ایکمہ نزد امام ابی حییفہ و امام ابی لوسعت و امام محمد يقول بعض مباح و يقول بعضه مستحب است، لیکن ظاہر قول امام محمد که در کتب ایشان مسطور است دال بر آنکه ایشان نفعی استحباب می خانید، نه ایکمہ نفعی وحوب.

چنانکه در کتاب آثار فرموده که:

”کانت العقیقیة فی الجاحلیة فلما جاء الإسلام رفضت، و به تأخذ“

و در جامع صغیر گفته:

”الایعن عن الغلام ولا عن الجاریة ”انتحی“

و بهم چنین در موطن خود گفته.

گوییم که اگر قول ظاہر ایشان را تاول نمایی، و هر یا تقدیر اغظا و وحوب کنی ای ”رفضت و موجباً ولا یعنی و وجباً“ درین صورت مطابقت بین الاحادیث و کلام الامام یا بی، و مذکوب مائل سنت همین است که اگر قول کسی از اهل علم غافل کتاب اللہ و سنت رسول اللہ باشد قولش را تاول کنی، و بسوی کتاب اللہ و سنت رسول اللہ رجوع نمایی، و موافق آن فتوی دہی، نه ایکمہ قول امت را مسلم داری از نقض و در کتاب و سنت را تاول جوئی، که این مردود و مطرود داست.

حدا آخراً تصدیقنا بر ادله فی هذا الكتاب الکسری بالاقوال الصیحیة فی أحكام النکیة، فللمأحمد والمرتبة، الآن یناسن آن آبین ما یحوم من متعلقات هذا الباب، من حکم الآذان حین ولادت، و تسمیة المولود باول لوم کانت أفضل، وغیره، فاقول بفضل اللہ الغلام، وهو ملجم الصدق والصواب.

باید دانست که اذان در گوش راست، واقامت در گوش چپ مولود بعد ولادت او مستحب است. چنانکه شیخ بلال الدین سیوطی در جلد دوم جامع صغیر فی احادیث البشیر انذیر گفته:

”من ولد له ولد فاذن فی آذنه الیمنی، واقام فی آذنه الیسری، لم تصره آم الصبیان“ رواه أبو بیلی فی مسنده عن الحسین.

و امام المؤذکر یا نوی در رذکار فرموده:

”وقد رویتني کتاب ابن السنی عن الحسین بن علی رضی اللہ عنہما قال قال رسول اللہ ﷺ: من ولد له ولد فاذن فی آذنه الیمنی، واقام فی آذنه الیسری لم تصره آم الصبیان“

و علامہ علی القاری در مرقاۃ الشاتح شرح مشکوحة المصانع فرموده:

”حدایل علی سننیة الآذان فی آذن المولود“

و فی شرح السنیة:

”روی آن عمر بن عبد العزیر کان ملؤذن فی السنی، ویتیم فی الیسری، إذا ولد اصبه ”انتحی“.

و در بعض روایات صرف اذان آمده بلا اقامست.

چنانکه الودا و در سنن خود روایت کرده:

”عن عبید الله بن أبي رافع عن أبي يهية قال: رأيت رسول الله ﷺ آذن في آذن الحسين بن علي حين ولدته فاطمة بالصلة“ رواه الودا و الترمذی.

و گفت ترمذی: ”خذ الحدیث صحیح والعمل علیه“

وشیع الاجل محمد بن الدندولی اللہ الدلبوی در حجۃ اللہ البالغۃ گفته:

”آذن رسول الله ﷺ آذن الحسين بن علي حين ولدته فاطمة بالصلة۔ آقول: السر في ذلك ما ذكرنا في الحديث من المصلحة الملبية فإن الآذان من شعائر الإسلام وأعلام الدين الحمد لله، ثم لا بد من تحصيص المولود بذلك الآذان، ولا يكون إلا بآن بصوت برقى آذانه، وآيضاً قد علمت أن من خاصية الآذان أن يضر منه الشيطان، والشيطان يخزي الولد في أول نشاته“ انتهى.

وابن عبد الله در باب آذان رد المحتار گفته:

”لمسن لغير حادی من الصلاة والافتخار للمولود“ انتهى.

پس جائز است که صرف آذان دهد بل اقامت، یا آذان واقامت بردو، لیکن ضرور است که بمقابل گوش مولود آذان بخوبی که آواز آن بخوش اور سد، و آنکه درین دیار اکثر جا معمول است که موزن را دور می دارند از مولود، و آذان می گویند و بعض قبل از ولادت مولود آذان می گویند، امن هم اصلی ندارد، هر چه طریقه مسون بود بالا لذشت که بعد از ولادت ولد آذان بخوش راست واقامت بخوش چپ بخبار بخوبی. همین موضوع می شود از ظاهرا حدیث.

و مستحب است که بعد از تولد مولود مرد صالح درود هن ولد تجیک کنند، یعنی خرمائی خاسیده لاعب و هن خود مرد هن او بمالد بتاچیری از لاعب در شکم اور وود، و اگر خرمائی میسر نباشد تاچیری سے که مثل اور شیرین باشد مضمض کرده در پیش بدهد، وجائز است که تجیک کننده مرد باشد یازن مکاری و انساب است که عالم فاضل یا صالح باشد، و اگر بنا شدتاهم چائز است، و مستحب است که تجیک کننده برآنے ولد عانے نمیر و برکت دهد.

چنانکه امام ابی عبد الله محمد بن الحسن علیه السلام بخاری در صحیح خود روایت فرموده:

”عن ابی موسی قال: ولدی غلام فَاتَّسْتَ بِهِ النَّبِيُّ ﷺ فَسَاهَ إِبْرَاهِيمَ فَنَكَرَهَ تَمْرَةً، وَدَعَالَهُ بِالْبَرْكَةِ، وَدَفَرَهُ إِلَى وَكَانَ أَكْبَرَ وَلَدَ ابْنِي مُوسَى“

رواه البخاری.

”عن عائشة قالت: آتني النبي ﷺ بصبي محكمه فبالي عليه فاتبعه الماء“ رواه البخاری.

”عن آسماء بنت ابی بکر آنچه حملت بعد اللہ بن الزیبر بکریه قالت: فخررت وانا تمم، فاتیت الہیتہ فنڑلت قباء، فولدت بقباء، ثم آتیت به رسول الله ﷺ، فوضنه فی مجرہ، ثم دعا متره فمضختها، ثم نقل فی فیہ، فكان آذلن شیء، وخل جوف رلین رسول الله ﷺ، ثم حنک بتمرة، ثم دعالة، وبارک عليه، وكان آول مولود لدی الاسلام، فخر جواہر فرحا شدیدا، لأنهم قتل لهم: إن اليهود قد سحرتمکم، ولله ولد لكم“ رواه البخاری.

و امام سلم و الودا و غيرهم احادیث تجیک مولود روایت فرموده نقش موجب طوات است.

و امام نووی در شرح صحیح مسلم گفته:

”اتفق العلماء على استحباب تجیک المولود عند ولادته بتمرة، فإن تعذر نفافی معناه، وقربیه منه من الحکم المحبک المتره حتى تصیر مائمه بتطلع، ثم يفتح فم المولود، ويضعه فيه، ليذبح أن يكون المحکم من الصالحين، ومن يتبکر به، رجال كان أواصرأة، فإن لم يكن حاضرا عند المولود حمل إليه“ انتهى.

وقطلانی در شرح صحیح بخاری گفته:

”وتجیکه بدم ولادته بتمرة فخوبیان یکضخ المتر، ویدلک به حکم داخل فیه حتی ینزل الی جوفه منه شیء، وقیس بالتر الحکمی من المتر ارطیب.“

و یعنی در شرح صحیح بخاری ایش چنیں فرموده الایزادت ایش که اول دروے تراست، که اگر تمر میر ناید عمل خل یعنی شهد دهد، ورنہ برقیزی که در حلو مثیل تمرا باشد.

و مستحب است که بروز تختم از ولادت تسمیه مولود کرده شود، و همان روز عقیقت، و اگر استطاعت عقیقت ندارد مکنند، و روز اول از ولادت تسمیه مولود کنند، و صورت تطاول یعنی است میان احادیث تسمیه بروز اول از ولادت.

چنانکه امام بخاری در صحیح خود فرموده:

”باب تسمیة المولود اذا بولد لم يعن عنه، وتجیکه. عن ابی موسی رضی اللہ عنہ قال: ولدی غلام فَاتَّسْتَ بِهِ النَّبِيُّ ﷺ فَسَاهَ إِبْرَاهِيمَ، فَنَكَرَهَ تَمْرَةً“ رواه البخاری.

وقطلانی در شرح وی گفته:

”إن من لم يرد أن يعن عنه لآخر تسميتها إلى الناس، ومن يريد أن يعن عنه لآخر تسميتها إلى الناس“

وقال المنوبي في الأذكار:

”تسن تسبيحة لعلم المصالح أولى الولادة، وكل من القولين أحاديث صحيح، فعلم البخاري لعلم الولادة على من لم ير العالم، وأحاديث لعلم المصالح على من أراده كمالاً“

قال ابن حجر:

”وهو مجمع طيف لم آره لغيره“ انتهى.

ولازم است كه ولد راموس کند با حسن اسماء بجهن عبد الله وعبد الرحمن وامثال امن، وباسماء اعیا علیهم السلام - چنانکه امام نووی در اذکار فرموده:

”روینافی صحیح مسلم عن ابن عمر رضی الله عنہما قال: قال رسول الله ﷺ: إن أحب أسماءك إلى الله عزوجل: عبد الله وعبد الرحمن“

”روینافی صحیح البخاری و مسلم عن جابر رضی الله عنہما قال: قوله بن منا غلام فساد القاسم، فقلنا: لا تکنیك أبا القاسم، ولا كرامته، فاجبر النبي ﷺ فقال: سُمِّيَ ابْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ“

”روینافی سنن ابی داود والناسی: تسموا باسماء الانبياء، وأحب الأسماء إلى الله تعالى عبد الله وعبد الرحمن، وأحد قحاحارث، وهمام، واقبح حرب ومرة“ انتهى.

وباسم قیچی تسییه مولود و مکنن، چنانکه عادت امن دیار بخاری بوده است که به عبد الرسول و عبد الله و بنده علی مسالار بخشش و پیر بخشش موسوم می کند، وامن نی داند که خدا نے تعالیٰ بیرون آور دایشان را ز شکم ہائے مادران ایشان، و نبی دانستند چیزی را، دو دایشان را گوش برائے ساعت، و چشمها برائے بصارت و دلایاتک ایشان شکرا دا کند و به عبودیت آن مصروف شوند، و دیگر آن را باوه سرسکنند به تجیهزونه پسند کند بجهن پیدا کرد دایشان را خدا، دو داعم ہائے خود، پسند نہ تعالیٰ را فراموش کردند، و بعد فلان و بنده فلان موسوم ساختند، و مجائب شکر خدا شکر دیگران، بجا آورند.

خدائے تعالیٰ در سوره نحل ارشاد فرموده:

وَإِنَّ أَخْرَجُوكُمْ مِّنْ بُطُونِ أَنْهَاكَمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئاً وَلَا يَعْلَمُونَ كُلَّمَا أَتَتْهُمْ وَالْأَنْصَارُ وَالْأَقْيَدَةُ لَكُلَّمَا تَتَنَجَّرُونَ

ودر تفسیر حسینی می گوید که بجهن حوالیها السلام حامله شد ایلیس بر صورت محول بر حوالیها السلام ظاہر گشت و گفت در شکم توچه چیز است؟ حوا جواب داد که نبی دانم، ایلیس گفت که شاید سمعی یا یہ سه باشد، انگاه پر سید متنی بیرون آیدیا شکم را بیگناهند و بیرون آرند، حوالیها السلام ترسید و صورت باجر آدم علیها السلام در میان آورد، آدم نیز اندیشه ناک شد، و ایلیس دیگر باره خود را بر صورت دیگر بایشان ظاہر کرده از سبب ملاں حال ایشان پر سید، حال بازگشته، ایلیس گفت: غم خورید که من اسم اعظم می دانم، و مسجتب الدعوات ام، از خداور خواهیم که امن حمل رامش شما بشریت رے راست خلقت گرداند، و خروج ابآسانی باشد بشرط آنکه اور اعبد الحارث نام کنید و نام ایلیس در میان ملائکه حارث بود، حوالیها السلام این فریب را بقول کرد. انتهى.

چنانکه خدا نے عزو جل حکایت امن در قرآن پاک می فرماید:

وَالَّذِي فَلَّخْتُمْ مِنْ أُنْثَى وَأَنْدَهْ وَبَخْلَ مِنْخَارَ وَجْهِهِ لِمَنْكُنْ إِنْجَاهَا فَلَّاخَتْ حَمَلَ حَمِيقَنَ فَغَرَثَ يَهْ فَلَّاخَ أَنْقَثَتْ دُعَوَ اللَّهَ رَبِّهِ لَمَنْ اشْتَيْتَ صَانِحَا لَمَنْكُنْ مِنْ الشَّكِّرِنَ ○ فَلَّاخَ أَنْجَاهَا صَانِحَا جَلَّاهَةَ شُرَّكَاهَ فَيْنَاهَا فَلَّاخَ الْمَعَايِشِ كُونَ

یعنی اوست اعني خدا نے تعالیٰ آنکه که پسیدا کرد دشمار از یک تن که آدم علیها السلام است پسیدا کرد ازان یک شخص زنش را تا آرام گیرد و با دے پس آن هنگام که پو شید آدم علیها السلام حوار اینچی خلوت کرد بارگرفت حواباری سبک پس آمد و رفت کرد بآن پار سبک بعد ازان بجهن حوالگران بارشد بآن بارے که در شکم او بود یعنی فرزند بزرگ شد بدر دعا کردند، بحثاب پروردگار خویش که اگر فرزندی شائست بدی بارا بشم از شکر کنند گان پس بجهن داد خدا تعالیٰ ایشان را فرزندی شائسته گردانیدند آدم و حوا برائے خدا شرکت یعنی شرکیت ساختند در اسم در آنچه داد و لاد آدم و حوارانه در عبادت یعنی بدیل کردند عبد الله را بعد الحارث پس بلند قد راست خدا آنچه شرکیت مقرر می کند. کذا فتح الرحمن و تفسیر حسینی بنتیر.

ودر تفسیر جلالین گفته:

حَوَّالَهُنِي فَلَّخَتُمْ مِنْ أُنْثَى وَأَنْدَهْ أَيْ آدَمْ وَبَخْلَ مِنْخَارَ وَجْهِهِ حَوَاءَ لِيَكْنَ أَنْجَاهَا وَلَا يَعْلَمُونَ فَلَّاخَتْ حَمَلَ حَمِيقَنَ فَغَرَثَ يَهْ فَلَّاخَ أَنْقَثَتْ دُعَوَ اللَّهَ رَبِّهِ لَمَنْ اشْتَيْتَ صَانِحَا لَمَنْكُنْ مِنْ الشَّكِّرِنَ ○ فَلَّاخَ أَنْجَاهَا صَانِحَا جَلَّاهَةَ شُرَّكَاهَ فَيْنَاهَا فَلَّاخَ الْمَعَايِشِ كُونَ
بسیمه دُعَوَ اللَّهَ رَبِّهِ لَمَنْ اشْتَيْتَ ولدا صانحا سویا لِمَنْكُنْ مِنْ الشَّكِّرِنَ لک علیه فَلَّاخَ أَنْجَاهَا ولدا صانحا جَلَّاهَةَ شُرَّكَاهَ، وفي قراءة بحسن الشیعین والتونین ای شریکا فینه انجهاما تسمیه عبد الحارث ولا یعنی آن بجهن عبد الله، وليس باشرکاک فی العبودیه لصیمة آدم، روی سرمه عن النبي ﷺ قال: وما حملت حواء طاف بها ایلیس، وكان لا يعيش لها ولد فقال: سمیه عبد الحارث، فإنه ليس، فسمیت فاش کان ذلك من وحی الشیطان، وأمره، رواه احکام و قال: صحیح، والترمذی وقال: حسن غریب انتهى.

پس ازین آیه که مصادف واضح شده که خود را عبد انبیاء علیهم السلام یا اولیاء رضی الله عنهم باشید یا شاطین و اصنام باشد یعنی شرک است، وامن را شرک فی التسییه کویند، زیرا که خدا نے تعالیٰ بس نایسنده است که با دے دیگران را شرک کرده شود، و ظاہرا است که به تسمیه عبد غیر خدا نے تعالیٰ بھیں مقصودی باشد که ترقی در برجات و عمرش شود، وامن صریح شرک است. و اگر مقصود امن باشد تاهم خالی از بلوی شرک نیست. لذا رسول الله ﷺ فرموده که تحقیق شاخواندہ خواهد شد بر وزیارت بنام خود بنام آبائی خود، پس لازم است که تسمیه خود یک کنید و با اسم ہائے قیچی مسمی نشود، بلکه رسول الله ﷺ ای اسم قیچی را با اسم قیچی تغیر می داد، و صحابه را برائے امن امری فرمود.

عن آبی الدرداء رضی الله عنہما قال قال رسول الله ﷺ: إِنَّمَا تَدْعُونَ لَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَسْمَاءٍ كُلَّمَا رَوَاهَا وَأَسْمَاءَ آبَائِكُمْ ”رواه آباؤا واد

و شیخ امام ابن اثیر در اسد الغابه فرموده:

أبو حيره قد اختلف في اسمه أخلاقاً كثيرة، قيل: عبد الله بن عبد تمس، وقيل: عبد غنم، وباجملة تكمل ما في هذه الأسماء من التجعيد فلا شبهة أبداً غيرت في الإسلام، فلم يكن النبي صلى الله عليه وسلم يترک اسم أحد عبد تمس أو عبد غنم أو عبد العزى أو غير ذلك، فقبل كان اسمه في الإسلام: عبد الله، وقيل: عبد الرحمن، قال الحيثم بن عدي: كان اسمه في الجاهلية عبد شمس، وفي الإسلام عبد الله، وقال ابن إسحاق: قال لي أصحابنا عن أبي حريرة: كان أسمى في الجاهلية عبد شمس، فسماه رسول الله صلى الله عليه وسلم عبد الرحمن، وإنما كنيت بـأبي حريرة لأنها وجدت حرة فلعنها في كني، فقبل لي: أنت أبو حيره، أنا نعجمي لمحضها.

وعلماء مجتهدین در تسبیح عبداللّٰه و عبد الرسول وغیره من شدید فرموده اند، چنانکه شیخ ذول‌الاہل‌البلوی در حججه‌الله البالغ در باب اقام شرک فرموده:

و شیخ ابن حجر عسکر می‌پیشی در تحقیق المحتاج شرح منهاج فرموده:

ويحيى ملك الموك لأن ذلك ليس لغير الله، وكذا أعد النبي وعد الكعبة أو البار أو على أو الحسن، لاحيام التشرك.

وشيخ نور الدين علي بن سلطان القاري درس قاة المفاتيح شرح مشكوة المصباح كفته :

الاتجاه نحو عدد اصحابه والاعده الذي، والغمض ومشاركة فيهم، الناشر، -انتهي-

وَسِنْ عَالَمٌ عَلَى الْقَارَبِ / شَهْرٌ حَنْقَةٌ كَاهٌ / فَصَانُ فِي الْكَخْفِ صَاهٌ وَكَاهٌ تَاً لَغْتَهٌ :

وَمَا لِلشَّجَرَةِ مِنْ قُطْلَاهُ وَكَفَ لِلرَّبِّ الْعَزِيزُ أَنْ يُحْكِمَ

شیخ العلی و حمله مقتله و میراث علی بن ابی طالب و فتح الحرم فتحه القسطنطینیه

فایل انتقالی

مترجم گوید امن تصویر است حال آدمی را که نزدیک ثقل حمل نیت اخلاص درست کند، و چون فرزند بوجود آید آن را فراموش سازد و دور تسمیه اش را که شرک در تسمیه نوعی است از شرک، پناهکه اهل زمانه غلام فلاح، و عهد فلاح، و نامه نهضت - انتخاب -

^{١٣} وَنَزَّلَ عَلَيْهِمْ شَجَرَةً جَانِبَ الْمَسْكُنِ فَأَفَدَهُمْ مَوْدُودٌ، نَقْلٌ، كَانَ يَحْمِلُ طَلَاقَتَاسَةَ وَنَقْلَةَ الْمَسْكُنِ، وَالْمَشْكُنِ، مِنْ إِشَادَعِ الْعَوْنَى الْمُلْكِيِّ، تَفْسِيرُ فَقْرَةِ الْعَوْنَى، تَحْكِيمُ قَوْنَاتِيَا.

فَلَا تُقْبَلُ إِلَيْنَا أَقْرَبًا

اما همسر کنندگان در غیر عبادت پس بسیار اند، ازان حمله کسانیکه در ذکر دیگران را بآخر بهمسر می کنند، و ازان حمله اند کسانیکه در ذکر اینها خاتمه نمایند، و ازان حمله اند کسانیکه در ذکر و قربانی های اخدا و مگراز اهمسر می کنند، و ازان حمله اند کسانیکه در نام هناده خود را نهادن، خود را نهاده خلalan، می گویند، و این شرک در ترسیمه است. انتخواب

وَشُعْرٌ لِتَقْيِيمِ مَدِحِّجٍ فِي سَبَلِهِ، وَالْمُعْلَمُ بِالْمَدِحِ الْمُكَفَّلِ بِالْمَدِحِ الْمُكَفَّلِ، مَعْنَى وَكَلَّا، تَقْيِيمٌ لِلْمَدِحِ الْمُمَدِّحِ، حِلَاءٌ لِلْمَدِحِ الْمُمَدِّحِ.

مختبرات ای اس انگلیا کیشا میں ایڈمنیسٹریو فنر نے وکیل شیخ حنفیہ کے مکتبے تک اپنے اس ایڈمین

چنانچه استاذنا العلام مولانا بشیر المیہ والدین القنوجی در کتاب خود مسمی "بصواعق الالایت طرف الشیاطین الملائکیة" اقوال امین جمی علماء نقل فرموده اند، واعترضی که در من باب بعض از مشرکان بد المون بر کلام ایشنجیل الحدث انبیل مولانا محمد اسماعیل شهید رحمة اللہ تعالیٰ بود از این جواب شایانی داده اند، وخلیلیت را نیز چشم خلاست آئین ریسیں استبد عین شجاعت داده اند.

قَانِيْجَاهَ نُجُّوتَ وَزَهْوَتَ الْأَنْدَارِ طَلَّا، إِلَيْهِ اِنْتَ طَلَّا، كَمَا فَرَّتَ حُصُوقُهَا تَمْسَتَ

قال العبد الضعيف: كان ابتداء تسويد هذه الرسالية خامساً من شهر رمضان ستةً أربع وسبعين بصدمةٍ وألف من الحجرة النبوية، صلوات الله عليه، ولقد استراح القلم من تحرير هذه الأوراق عشرةٍ من شوال في السنة المذكورة، فهمست اللسان حمادثه أقفلت.

عاریک حضرت شیخ الاجا، محمد بن عبد الله بن عین، رساله تحریر فی مودهاته ایشت:

"هذه الرساتن اطهير الصدمة والصواب، محظياً مصطفى مارشال، ميتاً فليست، بهذا الكتاب، شاب عن رأسه ما يرى، وهو ماجع، والله أعلم بالصواب"

مکالمہ حسنی

لار تول کی جنگ تے شیخیں لالہ کیاں دے لالہ قلم فرمادے اغصہ

از عاجز محمد نذیر حسین بسطاء‌گرامی مولوی صاحب جامع الحسنات والمحالات مولوی محمد شمس الْحَجَّ صاحب سلمه ربه، بعد السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته واضح راستے سامی باوکه درین جا بفضل اُنی خیریت است و خیر و عافیت آن جامع شناسات مطلوب. رساله درباب تحقیق سنت عقیقیت که نوشتہ اند بنظر گردشیه موضخ مرام شد، احمد لند که آن صاحب بمال تحقیق حقیقی از کتب علمائے شفاقت محققین مسئلہ مبوث عنبار اپنگا شنید، وامری در تصریح و تحقیق آن فروگندا شنید و علم ظفر یکر بر نام نای خود برد اشتد، وغبار خجالت و جالت بر پچره متعال الدالخسام اپنا شنید، جزاکم اللہ الخیر اُنی الدارین که داد سنت سنتیه دادند، ورسم و آئین طیقہ رضیہ شادند.

لکیم منعنه از لکھن عصادر	ز به مجرب نای سحر کردار
بله مصر معانی را لکیم است	از وفر عویان راول دو نیم است
که گنجورست با گنجش بانج	نمایم و صفت طبع آن گرج

زادک اللہ علامہ باغا فهم کامل

اشعار تاریخ تصنیف رسالہ عقیقیه

اذ و فضائل لئیره متصف با وصفت حمیدہ ندن کارا ^{لهم} تحقیقی اثر امام النبین صلوات اللہ علیہ وآلہ وسلم، اعني الکامل الاسمی مولوی شودا سمعن اعلیٰ درجہ عظیم آبادی

الایام عرفان و نور	دنی ستمک لایام اسرور
ستودن ہاچ آمد روزگارے	کہ ہر سو عشودہ زیبانگارے
صدائے مطہانہ عشرت انگیز	ہر ناز و ادائیش راحت آمیز
نیا میزوچ ہا لکھنونگارے	ہر خال و خش زیبا بمارے
ہمه اعلام مشتاق تماشا	زفرط شوق ہر یک دیدہ فرسا
کتاب منتخب اب بابے	مغید وہادی احسن خطابے
دل موجزو مملوک تحقیق	نہ مدد قیقی فروہش نہ تشنیت
قليل المظفی منهن کثیر	صغریٰ اجمیع فی الشفیع کبیر
نمایم اتن چر کمین داستانی	ذمای محاطشش لوستانے
عجب این نسخہ پرتاشیر آمد	مریض جمل را کسیر آمد
وکجن جهد علامہ زمانہ	وحید وہر فنا میری کامہ
بلعمن و فضل ممتاز امثال	ملاد طالباں جامع فضائل

نباشد اسم او محتاج توضیح	درین عالم فوراً وست تلویخ
نمکی پامرتب گشت اکنون	همه آفاق شد زمین فیض مشجون
جزاوه اللہ فے الدار من خیرا	جزاء کامل تھیر اکشیرا
دل آن وقت داد آوازاز خوش	کتا کے غلبت ای مدبوش پیوش
رقم زن از سن بھری تصنیف	کہتا منحنی نامند سال تایلیت
ہمان دم کروان لامم غیب	زراده صدق گوامن دم بلایب
برای طالبان بادا کنھیے	پے تقریر حق قاطع ولیے

قطعہ تاریخ تصنیف رسالہ عقیقۃ از تائیج افکار سرآمد شرعاً زمین جامع مستقول

زبدۃ المحتین نلاصیۃ المسیرین العالم الموزعی مولی عبدالغنی صاحب عظیم آبادی نوپوری

صد شکر ہزار شکر بچار	کامن نسخ غنی عجیب آمد
از بہر مریض جمل مطلق	عییے صفت طیب آمد
نقش رخ شابدان الفاظ	محبوب دل جیب آمد
بر حسن عروس ہر معانی	صد جھت حق رقیب آمد
مقبول جان چان نہ گردو	کرزسر و بہر بلیب آمد
رازی است کی رازدارش	محراز قد میں نقیب آمد
در غلن بشس شد معرف	حق درد حش خطیب آمد
ر فتم پو باقعر فکوتاریخ	بر اوج فک نصیب آمد
از روی طلب ز غیر بناگاہ	بانگ محل غریب آمد

قطعہ تاریخ طبع رسالہ از جناب مولی و حکیم عبدالرحمن صاحب ڈومرانی الہواری

وادہ تفت نداء عرش بر من	جہا کوشش بلیب واریب
پی اسکات ہر غبی و دخونی	در نیکہ شد امن کتاب عجیب

ترت

فهرست کتاب

حمدباری تعالیٰ

تفصیلت مسیب بن شریک و عقبہ بن یقظان رحمہما اللہ

نعت رسول اللہ ﷺ

حدیث عقیقۃ متأخر است از احادیث اضھیر - -

منقبت خلفاء راشدین وغیرہم رضوان اللہ علیہم اجمعین

حدیث نوح الا ضحی کل ذبح کان قبلہ مانع است صدقہ فطرہ -

سبب تالیف کتاب

جواب قول ابراہیم نجیب رحمہما اللہ

وصیت ائمہ ارباب رحمہم اللہ

تفصیلت حماد بن ابی سلیمان

تعریف لفظ عقیقۃ

محکم در قول امام محمد رحمہما اللہ

احادیث در باب عقیقۃ

اذان بعد ولادت مولود

مطلوب حدیث لا احباب العتون

تحنیک مولود

اطلاق لفظ عقیقۃ مکروہ است یا نہ

تسییہ مولود بر زوال یا یتھشم از ولادت

ذہب امام ابی حییفہ در باب عقیقۃ

تسییہ بعد انتی وغیرہ شرک فی اتسییہ است

ذہب امام مالک در باب عقیقۃ

ترت

ذہب امام شافعی در باب عقیقۃ

ذہب امام احمد بن حبل در باب عقیقۃ

رد قول آن کس که قول با بدایہ عقیقۃ نسبت امام ابی حییفہ کرده

مستحب و ادب و تطوع و مندوب و فضیل و نظر بهم مراوف المعنی مستند

از نظر سنت مولکه نظر مستحب نمی شود

جواب دلیل امام محمد رحیم اللہ به نفع عمل عقیقه

حدا ماعنی واللہ علیم با صواب

مجموعه مقالات، وفتاویٰ

صفحہ نمبر 648

محدث فتویٰ

